

**FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜLERİ
ORTAK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kemal Yiğit TOPAL

**TÜRKİYE'DE İNŞAAT VE SANAYİ
SEKTÖRLERİNİN GELİŞİM
SÜRECİ VE BU İKİ SEKTÖRDE
ÇALIŞAN VE İŞVEREN
PROFİLİNİN KIYASLANMASI**

İNŞAAT MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

OSMANİYE – 2019

**FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TÜRKİYE'DE İNŞAAT VE SANAYİ SEKTÖRLERİNİN
GELİŞİM SÜRECİ VE BU İKİ SEKTÖRDE ÇALIŞAN
VE İŞVEREN PROFİLİNİN KIYASLANMASI**

Kemal Yiğit TOPAL

**İNŞAAT MÜHENDİSLİĞİ
ANABİLİM DALI**

**OSMANİYE
OCAK-2019**

TEZ ONAYI

TÜRKİYE'DE İNŞAAT VE SANAYİ SEKTÖRLERİNİN GELİŞİM SÜRECİ VE BU İKİ SEKTÖRDE ÇALIŞAN VE İŞVEREN PROFİLİNİN KIYASLANMASI

Kemal Yiğit TOPAL tarafından Prof. Dr. M. Emin ÖCAL danışmanlığında
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İnşaat Mühendisliği
Anabilim Dalı'nda hazırlanan bu çalışma aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri
tarafından oy birliği/çokluğu ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. M. Emin ÖCAL
İnşaat Anabilim Dalı, OKÜ

M. Emin Öcal

Üye: Doç. Dr. Gülden GÜMÜŞBURUN AYALP
Mimarlık Anabilim Dalı, H.Kalyoncu ÜNİ

Gülden Gümüşburun Ayalp

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir BUDAK
İnşaat Anabilim Dalı, OKÜ

Abdulkadir Budak

Yukarıdaki jüri kararı Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve /..... sayılı kararı ile
onaylanmıştır.

Doç. Dr. Coşkun ÖZALP
Enstitü Müdürü, Fen Bilimleri Enstitüsü

.....

*Bu tezde kullanılan özgün bilgiler, şekil, çizelge ve fotoğraflardan kaynak göstermeden alıntı yapmak
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine tabidir.*

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, bu çalışma sonucunda elde edilmeyen her türlü bilgi ve ifade için ilgili kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını ve bu tezin Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlandığını bildiririm.

Kemal Yiğit Topal

ÖZET

TÜRKİYE’DE İNŞAAT VE SANAYİ SEKTÖRLERİNİN GELİŞİM SÜRECİ VE BU İKİ SEKTÖRDE ÇALIŞAN VE İŞVEREN PROFİLİNİN KIYASLANMASI

Kemal Yiğit TOPAL
Yüksek Lisans, İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Mehmet Emin ÖCAL

Ocak 2019, 75 sayfa

Bu çalışmada inşaat ve sanayi sektörlerinin gelişim süreci özetlenerek her iki sektörün işçi ve işveren gözünden değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma içerisinde inşaat ve sanayi sektöründe hizmet veren işçi ve işverenlere benzer sorulardan oluşan anket uygulanarak sonuçları analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir.

Çalışma 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde İnşaat sektörü ele alınmıştır. Bu bölümde inşaat sektörünün tanımı, tarihsel gelişimi, mevcut durumu ve diğer sektörlerle olan ilişkisi incelenmiştir. İkinci bölümde ise sanayi sektörü ele ilgili tespit ve değerlendirmeler yapılmıştır. Son bölümde de Türkiye’de İnşaat ve Sanayi Sektörünün müşterek ve farklı yönlerinin tespiti amacıyla bu iki sektördeki işçi ve işveren temsilcilerine anket uygulanarak sonuçları analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnşaat, Sanayi, İstihdam, Ekonomi

ABSTRACT

COMPARISON AND DEVELOPMENT PROCESS OF INDUSTRIAL SECTOR IN TURKEY AND COMPARISON OF THESE TWO EMPLOYEES AND EMPLOYERS IN THE INDUSTRY PROFILE THE

Kemal Yiğit TOPAL
M. Sc., Department of Civil Engineering
Supervisor: Prof. Dr. Mehmet Emin ÖCAL

January 2019, 75 pages

In this study, the development process of the construction and industrial sectors are summarized and it is aimed to evaluate both sectors from the point of workers and employers. In the study, a questionnaire consisting of similar questions is applied to workers and employers in the construction and industry sector and obtained data are analyzed and results are evaluated.

The study consists of 3 parts. In the first part, the construction sector is considered. In this section, the definition of the construction industry, its historical development, its current situation and relation with other sectors are examined. In the second part, the industrial sector was assessed and evaluated. With the aim of determining commons and differentiations at construction and industrial sectors, a questionnaire was conducted to the participants who are working as employers and employees, at the final section of this study. In addition to, obtained data were analyzed and gathered results are evaluated.

Key Words: Construction, Industry, Employment, Economy

TEŞEKKÜR

Bu çalıőmamda, yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. M. Emin ÖCAL ve yüksek lisansımda katkıları bulunan tüm hocalarıma teőekkürlerimi sunarım. Ayrıca eğitim hayatım boyunca benden hiç bir zaman desteklerini esirgemeyen annem Ayőe Topal ve bu çalışmayı hazırlarken her zaman yanımda olan çok kıymetli eőim Hasibe Topal'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	
TEZ BİLDİRİMİ	
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ÇİZELGELER DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
2. İNŞAAT SEKTÖRÜ	3
2.1 İnşaat Sektörünün Ülkemizdeki Gelişimi	3
2.2 Dünyadaki İnşaat Gelişmeleri	6
2.3 İnşaat Sektörünün Mevcut Durumu	7
2.4 Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri.....	11
2.5 Ekonomik Krizlerin İnşaat Sektörüne Etkisi.....	15
2.6 İnşaat Sektöründe Büyüme	16
2.7 İnşaat Sektörünün İstihdama Etkisi.....	19
2.8 İnşaat Sektöründe İş Kazaları.....	21
2.9 İnşaat Sektörünün Güçlü ve Zayıf Yönleri.....	22
3. SANAYİ SEKTÖRÜ	24
3.1 Sanayinin Kurulması İçin Gerekli Şartlar	25
3.1.1 Hammadde.....	25
3.1.2 Sermaye	25
3.1.3 Enerji	26
3.1.4 İş Gücü ve Teknik Eleman.....	26
3.1.5 Ulaşım.....	26
3.1.6 Pazar	26
3.1.7 Yüzey Şekilleri	27
3.2 Türkiye’ de Sanayinin Kuruluşu ve Gelişimi.....	27
3.2.1 Cumhuriyet’ten Sonra Türkiye’de Sanayinin Kuruluşu ve Gelişimi	27
3.2.2 II. Dünya Savaşında Türkiye’de Sanayinin Kuruluşu ve Gelişimi	28
3.2.3 1950 Yılından 2000 Yılına kadar Türkiye’de Sanayinin Kuruluşu ve Gelişim.....	29
3.2.4 2001 Ekonomik Krizi ve Sonrasında Türkiye’de Sanayinin Kuruluş ve Gelişimi	31
3.3 Türkiye’de Sanayi Kolları.....	31

3.4	Sanayinin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi	32
4.	MATERYAL VE METOTLAR	33
4.1	Anket Çalışmasının Amacı	33
4.2	Anket Çalışmasının Kapsamı	33
4.3	Anket Formu	34
4.4	Anket Verilerinin Analizi	34
4.5	Sınırlılıklar	34
4.6	Bulgular ve Yorum.....	35
4.6.1	Çalışanlar İle Yapılan Anket Çalışması Sonuçları.....	35
4.6.2	İşverenler Temsilcileri İle Yapılan Anket Çalışması Sonuçları.....	47
5.	SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	62
5.1	SONUÇLAR	62
5.2	ÖNERİLER.....	64
	KAYNAKLAR	66
	ÖZGEÇMİŞ	69
	EKLER.....	70

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1. İnşaat sektöründe iş kazaları	22
Çizelge 4.1. Hangi sektörde çalışıyorsunuz	35
Çizelge 4.2. Hangi yaş aralığındasınız	36
Çizelge 4.3. Eğitim durumunuz nedir	36
Çizelge 4.4. Konut durumunuz nedir	37
Çizelge 4.5. Mülkiyet durumunuz nedir	37
Çizelge 4.6. Gelir düzeyiniz nedir	38
Çizelge 4.7. Çalıştığınız sektör sizi maddi anlamda tatmin ediyormu.....	38
Çizelge 4.8. Hizmet içi eğitim alıyor musunuz.....	39
Çizelge 4.9. Hangi alanlarda hizmet içi eğitim alıyorsunuz	40
Çizelge 4.10. Çalıştığınız sektörde kendinizi iş sağlığı ve güvenliği açısından güvende hissediyor musunuz	41
Çizelge 4.11. Çalıştığınız işyerinin teknolojik gelişmeleri takip ettiğini düşünüyor musunuz.....	42
Çizelge 4.12. Çalıştığınız sektörün siyasi politikalardan etkilendiğini düşünüyor musunuz.....	43
Çizelge 4.13. Çalıştığınız sektör veya işinizin mevsimsel durumlardan etkilendiğini düşünüyor musunuz	45
Çizelge 4.14. Çalıştığınız işten memnun musunuz	46
Çizelge 4.15. Hangi sektörde işveren temsilcisi olarak görev yapmaktasınız	47
Çizelge 4.16. Eğitim durumunuz nedir	48
Çizelge 4.17. Oturduğunuz evin mülkiyet durumu nedir.....	49
Çizelge 4.18. Oturduğunuz konutun türü nedir.....	49
Çizelge 4.19. İşçiler dışındaki çalışanlarınıza ödediğiniz en yüksek aylık ücret ne kadardır	50
Çizelge 4.20. Personel alımlarında hangi yöntemleri kullanıyorsunuz.....	51
Çizelge 4.21. Personel alımında eğitime mi, deneyime mi öncelik veriyorsunuz	52
Çizelge 4.22. Çalışan temininde meslek lisesi mezunlarına öncelik tanıyor musunuz	53

Çizelge 4.23. İşletmenizin devamlılığı konusunda en çok karşılaşılan engeller nelerdir.....	53
Çizelge 4.24. Nitelikli iş gücü temininde güçlük çekiyor musunuz	54
Çizelge 4.25. İş yerinizde iş güvenliğinin sağlanma düzeyi yeterli midir	55
Çizelge 4.26. İşinizi kısıtlayan etmenler nelerdir.....	56
Çizelge 4.27. Şirketinizde ne olursa yeni yatırım yapmaya karar verirsiniz	57
Çizelge 4.28. Çalıştığınız sektör veya işiniz mevsimsel durumlardan etkileniyor mu	58
Çizelge 4.29. İşletmenizin teknolojik gelişmeleri takip ettiğini düşünüyor musunuz	58
Çizelge 4.30. İşletmenizin geleceği ile ilgili düşünceniz nedir.....	60
Çizelge 4.31. Faaliyette bulunduğunuz bu sektör ve iş kolundan memnun musunuz	61

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. İnşaat sektöründe büyüme	8
Şekil 2.2. İnşaat sektörü büyüme çeyrek dönem %	11
Şekil 2.3. İnşaat sektöründe büyüme yıllık yüzdesi	17
Şekil 2.4. İnşaat sektörü GSYH içindeki payı %	18
Şekil 2.5. 2018 yılı ocak ayına göre istihdamın sektörel dağılımı	20
Şekil 2.6. İnşaat sektöründe istihdam.....	21

SİMGELER ve KISALTMALAR

ECB	Avrupa Merkez Bankası
FED	Federal Rezerve Bank
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GYO	Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı
İSG	İş Sağlığı ve Güvenliği
MTA	Maden Tetkik Arama
MÜSİAD	Müstakil İş Adamları Derneği
NATO	Kuzey Atlantik Paktı Veya Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü
NETAŞ	Northern Elektrik Telekomünikasyon Şirketi
OECD	Ekonomik İşbirliği Ve Kalkınma Örgütü
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TMB	Türkiye Müteahhitler Birliği
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
USD	Birleşik Devletler Dolar

1. GİRİŞ

Gelişmekte olan ülkelerde inşaat sektörü çok çeşitli ürün kullanımını içinde barındırdığından ekonominin lokomotifini olarak görülmektedir. Sektör bir taraftan mal ve hizmet üretiminde gerekli alt yapıyı sağlamakta diğer taraftan ise mal ve hizmetin üretiminde girdi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca yoğun iş gücü gerektirmesi sebebiyle de istihdama ve ekonomik büyümede de önemli bir yere sahiptir.

İnşaat sektörünün, ekonominin lider ve sürükleyici sektörlerinden birisi olarak kabul edilmesinin nedeni diğer sektörler ile arasındaki yakın ilişkidir. Bazı akademik araştırmalar, sektörler arası ilişkilerin yoğunluğu bakımından inşaat sektörünün, yirmi ekonomik sektör içinde en güçlü dört sektörden birisi olduğunu göstermektedir (Dang ve Lox, 2011).

İfade edilen nedenlerle pek çok ülkede inşaat sektöründeki büyüme, makroekonominin gelişmesi için bir araç olarak ele alınmıştır. Hükümetler, ekonomiyi dengede tutmak amacıyla inşaat yatırımlarını arttıracak ve destekleyecek politikaları devreye sokma eğiliminde olmuşlar ve ulusal kalkınma stratejileri kapsamında inşaat sektörüne önemli roller vermişlerdir (Dang ve Lox, 2011).

İnşaat sektörü sanayi sektörü içinde yer alan pek çok alt sektör ile sürekli etkileşim halinde olduğu için birinde var olan veya gelişen olumsuzluk diğerine de yansımaktadır. Bu çalışmada, her iki sektörün kendi çalışan ve işverenleri gözünden yapacakları değerlendirmelerindeki benzerlik ve/veya farklılıkların tespiti amaçlanmıştır. Bu tespitlerin, gerektiğinde yapılacak iyileştirmelerde hangi alan veya noktalara yoğunlaşmak gerektiği konusunda bazı ipuçlarının belirlenmesine katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde inşaat sektörünün tanımı, tarihsel gelişimi, inşaat sektörü piyasasının oluşumu, mevcut yapısal durumu ve diğer sektörlerle olan ilişkilerine değinilmiştir. İkinci bölümde ise, sanayi sektörünün mevcut yapısal durumu ve diğer sektörlerle olan ilişkilerine değinilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise inşaat ve sanayi sektörlerinin mevcut durumunun işçi ve işveren gözünden değerlendirilmesine yönelik veri toplanması amaçlanmıştır. Bu amaçla her iki sektör içerisinde yer alan işçi ve işverenlere anket uygulanmıştır. Yakın sorulardan oluşan anket uygulaması ile mevcut hali ile iki sektör arasındaki farklılıklar, benzerlikler, olumlu ve olumsuz yönlerin tespit edilmesi hedeflenmiştir.

2. İNŞAAT SEKTÖRÜ

Bir ülkede belirli bir alan içerisinde taşınmaz yapıların meydana getirilmesi, onarılması ve yıkılması, yeryüzünün doğal topografik yapısının değiştirilmesi gibi birçok çalışmayı içeren kapsamlı alana inşaat adı verilir (Akal, vd., 1983). İnşaat ve imalat; arazi ile birleştirilmiş olan ve ekipman, malzeme, iş gücü ile üretim, inşa veya tanzim edilmiş yapılardır. Binalar ve bu binalara ait ek yapılar, duvarlar, köprüler, raylar, çeşmeler, abideler, liman tesisleri, inşa edilmiş tüm su kanalları, su bentleri, barajlar, maden galerileri ile mahzenler, kanalizasyonlar, telefon ve elektrik direkleri, havagazı boruları, yollar, meydanlar, tüneller, kuyular inşaat kavramı içine dâhil edilmektedir.

İnşaat sektörü, yoğun emek gerektiren önemli bir sanayi koludur. İnsanlığın yaşamını idame ettirebilmesi için en önemli araçlardan biri olan barınma ihtiyacını karşıladığı için her zaman önemli ve dinamik bir sektör olma özelliğini korumuştur. Ayrıca yine toplumun yaşamını sağlıklı, huzurlu ve refah içerisinde idame ettirebilmesi için gereken alt yapıları, tesisleri oluşturmaktadır. İnşaat sektörünün en önemli özelliklerinden birisi de inşaat yan sanayinde insan gücüne büyük talep oluşturarak, işsizliği azaltmasıdır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde inşaat sektörünün yoğun emeğe ihtiyaç duyması, beraberinde istihdama katkısını da ön plana çıkarmaktadır (Akgüç ve Eren, 1982).

2.1. İnşaat Sektörünün Ülkemizdeki Gelişimi

Ülke ekonomilerinde inşaat sektörü çoğu zaman kaldıraç görevini üstlenmiştir. Çünkü inşaat sadece çevrenin inşa edilmesi demek değildir, bakım, onarım ve işletilmesi de inşaatı temsil etmektedir. İnşaat üretimi günümüzde anlamını değiştirmiş ve yenilenmiştir. Çevreyle dost, sosyal anlamda sorumluluğu olan ve toplumsal yapıyla doğrudan etkili hale gelmiştir.

Sektör yüzlerce meslek dalını ilgilendirmesi nedeniyle üretim ve istihdam sürecini etkilemektedir. Sektörün etkileşimde olduğu alt sektörleri sıralayacak olursak bunlardan bazıları; teknik müşavirlik hizmetleri, gayrimenkul, finans, yurtiçi ve yurt

dışı müteahhitlik hizmetleri, inşaat makineleri, inşaat malzemeleri ve inşaat sanayisidir.

İnşaat malzemelerini sanayide şu başlıklarda inceleyebiliriz; çimento, hazır beton, prefabrikasyon, tuğla, ahşap, kireç, duvar kâğıdı, alçı, demir, cam, alüminyum, boya, banyo, mutfak, mobilya, tekstil, boru, ısıtma- soğutma, bims, aydınlatma ve asansör...

Sektörün Türkiye'deki Gelişimine bakacak olursak;

Cumhuriyet'in ilk yıllarında demiryolu hatları ve su projeleriyle işe başlanmıştır. Bu durum 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve liberalleşmenin başladığı 1950'lere kadar devam etmiştir.

Cumhuriyet döneminin başlangıcından 1950'li hatta 1960'lı yıllara kadar, inşaat sektöründe en büyük ağırlık altyapı ve bayındırlık inşaatlarındadır. Bu süre içinde söz konusu inşaat alanlarında dönem dönem büyük ilerlemeler görülmüştür. Yine bu dönemde DSİ, T.C. Karayolları gibi teknik gücü bünyesinde toplayan büyük çapta devlet desteği ile yatırımlar yapan teşkilatlar kurulmuş ve bunların yaptığı yatırımlar inşaat sektörüne bir ivme kazandırmıştır. Bu hız 1960'lı yıllara kadar etkinliğini sürdürmüştür. Diğer taraftan bu yıllarda özel kesimin faaliyet alanını sanayi kesimine kaydırması ve yatırımların yaygınlaşması sonucunda fabrika tipi bina yapımında artış olmuş, bu da yapım teknolojisinde prefabrikasyon sisteminin gelişmesini sağlamıştır (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 1987).

Türkiye'de sanayileşme ile ortaya çıkan kentleşme ve sosyo-ekonomik değişimler kentlere göçü arttırmıştır. Bu durum inşaat sektöründe konut yapımına önemli bir boyut kazandırmıştır. Plansız bir şekilde gelişen ve kontrol altına alınması uzun zaman alan bu durum kalitesiz konut üretimini yaygınlaştırmıştır. Tüm bu olumsuzluklara rağmen konut üretimi ekonomiye büyük katkı sağlamıştır.

Gelişmekte olan ülkemizde ekonomik ve sosyal değişimler, kentleşme ve konut sorununun yeniden tanımlanmasını ve sürekli yeni çözümler üretme ihtiyacı

doğurmuştur. Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne konut sorunları zamanla değişiklik göstermiş ve buna bağlı olarak farklı çözümler geliştirmeye çalışılmıştır.

1923 yılından 1950 yılına kadar, nüfus ve kentleşme hızı yavaştır. Ankara dışındaki diğer yerlerde, konut sorunu yoktur. Ülke tek parti yönetiminde olup konut sunum biçimleri çeşitlenmemiştir. 1950 yılından sonra kentleşme hızı yükselmeye başlamış, konut sunum biçimleri ve kurumsal yapılar, kentleşme hızının gerektirdiği konut gereksinimini karşılayamaz duruma gelmiştir. Soruna, içine girilen çok partili dönemde siyasi görüşlerle çözüm aranmış, 1958 yılında İmar İskân Bakanlığı kurulduktan sonra konut ve kentleşme sorunlarına çözüm üretmek bu Bakanlığın sorumluluğuna verilmiştir (Eronat, 1997).

Gelişen ekonomi ve değişen yaşam koşulları beraberinde farklı sorunları doğurmuştur. 1965'li yıllarda gecekondular ve yapı-satlar hızla yayılmıştır. Bu durum yüksek yoğunluğu ve önemli sorunları olan kentlerin doğmasına zemin hazırlamıştır. Konut sorunu her geçen gün daha da artmış ve yıl 1970'lere geldiğinde toplu konut türü ortaya çıkmaya başlamıştır.

1980'li yıllarda Türkiye'nin yalnızca kentleşme alanında değil, toplumsal yaşamın her alanında da dönüşüm yaşadığı yıllar olmuştur. Türkiye, 1950'lerin yarısından sonra sürdürmekte olduğu iç pazara dayalı büyümeyi önce kalkınma modelini bırakarak, dışa dönük kalkınma modeline geçilmiş kaynaklarını uluslararası rekabet kurallarına göre dış piyasalara üretim yapabilen sektörlerle aktarmaya başlamıştır. Konut ve kentleşme konusunda 1950'lerde ortaya çıkan kimi kurumlar, ya biçim değiştirmiş ya da uyum sağlayamayıp yok olmuştur. 1980'lerde Türkiye, bir yandan önceki dönemlerden devreden kentleşme ve konut sorunlarına, bir yandan da yeni dönemin sorunlarına çözüm bulmaya çalışmıştır. 1980'den sonraki dönemde kentsel alanlarda yaşanan değişimlerden birisi, gecekondulaşmanın değişen niteliğidir (Eronat, 1997).

Kullanıcıların başkalarının arsaları üzerinde kendi emekleri ile ürettikleri tek ya da az katlı gecekonduların yerini, kullanıcı dışındaki gruplarca üretilen çok katlı yapılaşma almıştır. Ayrıca, kentlerin imarlı kesimlerinde de benzer gelişmeler yaşanmış, orta ve

üst gelir gruplarına yönelik seçeneklerin, kooperatiflerin konut üretimindeki payı artmıştır. Bunun nedeni de Toplu Konut İdaresi'nin kooperatiflere açtığı kredilerdir. Kooperatiflerin üretimden aldığı payın artması, arsa gereksinimini artırmış ve arsa olarak konut üretimini buralarda yapmalarına yol açmıştır. Ayrıca konut üretiminin kent dışına taşınmasında Emlak Bankası ve Toplu Konut İdaresi uygulamalarının da etkisi olmuştur. Bu oluşumların sonucu daha büyük kent parçalarının açılmasını gerektiren toplu konut türü gelişmeler egemen olmaya başlamıştır (İntes, 2009).

Ülkemizde, Cumhuriyetin ilanından sonra farklı dönemlerde değişik boyutlarda hissedilen konut sorunu, özellikle yüksek nüfus artışı, hızlı ve sağlıksız kentleşme sonucunda giderek artmıştır. Günümüzde ise kentlerde yıllardır çözüme kavuşturulmamış konut sorununun yok edilmesi için büyük çabaların olduğu görülmektedir. Büyük çaplı projeler, toplu konutlar, kentsel dönüşüm yasaları ile kontrol altına alınmaya çalışılmaktadır. Bu durum yeni istihdam alanlarının oluşumunu sağlamıştır.

2013 yılına gelindiğinde Türkiye ekonomisi büyümeye devam etmiştir. Ancak 2014 yılında dünyadaki siyasi gelişmeler Türkiye ekonomisini etkilemeyi başarmıştır. Özellikle Avrupa ekonomilerindeki durgunluk ve küresel pazarın küçülmesi ekonomimizi etkilemiştir. Dolar ve Euro kurlarındaki yükseliş sektöre bağlı maliyetlerin artışına sebebiyet vermiş ve konut talebinde artışı sınırlamıştır. Bu durumda inşaat sektörünün yavaşlamasına sebep olmuştur.

2.2. Dünyadaki İnşaat Gelişmeleri

2015 yılında dünya ekonomisi, beklentilerin ve 2014 yılının altında % 2,4 büyümüştür. Gelişmiş ülkeler 2014 yılının altında ve %1,6, gelişen ülkeler ise 2014 yılı ile aynı ve % 4,1 büyüme göstermiştir.

2016 yılında önemli siyasi gelişmeler yaşanmıştır. Büyük Britanya'nın Avrupa Birliği'nden çıkış kararı (Brexit), ABD'de ekonomide radikal politikalar öneren Donald Trump'ın seçilmesi ile Suriye merkezli Ortadoğu gelişmeleri ve küresel terör olayları ekonomi üzerinde de etkili olmuştur.

Dünya ekonomisinde 2016 yılında ABD Merkez Bankası (FED) ve AB Merkez Bankası'nın para politikaları belirleyici olmuştur. ABD Merkez Bankası sınırlı da olsa faiz artışını, AB Merkez Bankası (ECB) ise genişletici politikalarını sürdürmüştür. Petrol üreticileri (OPEC) üretim arzını sınırlama konusunda anlaşmıştır. Dolar diğer para birimleri karşısında son 10 yılın en değerli seviyesine ulaşırken gelişen ülkeler, oluşan bu küresel koşullardan olumsuz etkilenmiştir.

2.3. İnşaat Sektörünün Mevcut Durumu

İnşaat, emek - yoğun ve özellikle de fazla kalifiye eleman gücü gerektirmeyen, dışa bağımlılığı çok düşük olan bir üretim yapısına sahiptir. Sektör farklı birçok sektöre yönelik malzeme, hammadde ve ekipman ihtiyacına sahip olduğu için özellikle sanayi sektöründeki farklı birçok alt sektör ile yakın ilişkiler kurmakta ve bu sektörleri de etkilemektedir. Kapsadığı ve etkilediği bu çok geniş alan sayesinde, üretim ve istihdam artışına yol açmaktadır. Ancak şunu da belirtmekte fayda vardır ki; bir sanayi yatırımı gibi ekonomide devamlı bir üretim artışı ve istihdam kapasitesi yaratmaz. Nitekim her inşaat projesinin bir tamamlanma süresi vardır ve projenin yapımı süresince kullanılan üretim faktörleri, proje tamamlandıktan sonra serbest kalacaklardır. Bu nedenle sektörün yatırımlar içindeki payının dikkatli değerlendirilmesi gerekmektedir (Karluk, 2005).

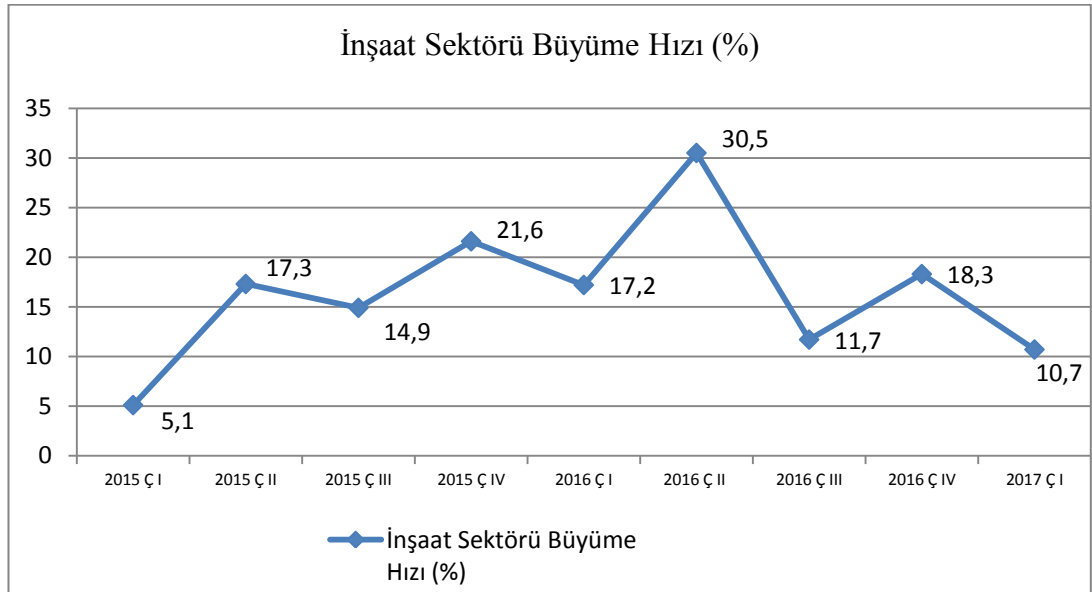
Bir sanayi yatırımı tamamlandıktan sonra üretimde bulunduğu sürece ekonomiye de katkı sağlayacaktır, ancak tüm inşaat yatırımları için bunu söylemek doğru değildir. Emek - yoğun üretim yapısına sahip olması, büyük ölçüde yerli sanayiye dayanması ve diğer sektörlerle sıkı bir girdi-çıkı ilişkisi içinde olması sektörü 'Ekonominin Lokomotif'i' haline getirmiştir. Nitekim inşaat sektöründe yaşanan herhangi bir olumsuzluk ve gerileme etkisini diğer sektörlerde de hızlı bir şekilde göstermektedir (Aygan, 2012).

Sektörün GSYH içindeki payı, ülke ekonomisindeki yerini görmek için önemli bir kriterdir. Bilindiği üzere GSYH bir ülke sınırları içerisinde bir dönem boyunca üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin toplam değerini ifade eder (Seyidoğlu, 2006).

Türkiye ekonomisi, siyasi, sosyal yapısı ile dünyada önemli konumda bir ülke oluşu, küresel gelişmelerden de doğrudan etkilenmesini sağlamıştır. 2016 yılı tüm dünyada farklı gelişmelerin yaşandığı bir yıl olmuştur. Dünyada küresel ekonomi büyüme beklentisi %3,1 olup, 2016 yılsonu beklentileri küresel kriz sonrası en düşük büyüme oranının yaşandığı yıl olması yönündedir. Türkiye dışa açık ve tüm dünya ülkeleri ile siyasal ve ticari bağları kuvvetli bir ülke olarak küresel hareketlerden 2016 yılında etkilenmiştir. FED'in faiz politikaları, İngiltere'nin AB'den ayrılma süreci gibi bölgesel iş birliklerinin geleceğine dair belirsizlikler, ayrıca ABD seçimleri tüm ekonomileri etkilemiştir (İntes, 2018).

Yaşanan süreçler sınırlarımızda yaşanan sıcak savaş ortamı ve bu ortamda Türkiye'nin üstlendiği rol, artan göç ve mülteci sorunlarının da ülkemiz ekonomisine yansımaları olmuştur.

Türkiye ekonomisi 2016 yılının ilk yarısında % 4,5 büyüme sağlamıştır ancak ikinci yarıda yaşanan darbe girişiminin de etkisi ile bu büyüme ekonomiyi her alanda etkilediği gibi inşaat alanında da etkilemiştir. Ülkemizdeki Darbe girişimi, sınır ülkelerinde yaşanan iç savaşlar, AB krizi gibi nedenlerle iktisadi faaliyetler yavaşlamış, kredi notları düşürülmüştür. Bu durum Türk Lirasının değer kaybetmesine ve tüketicilerin güveninin sarsılmasına neden olmuştur.

Şekil 2.1. İnşaat sektöründe büyüme (TUİK, 2017)

Türkiye İstatistik Kurumunun 2017 yılı verilerine göre grafikte de görüldüğü gibi inşaat sektöründe büyüme 2015 yılında dalgalı bir şekilde sürmüştür ancak 2016 yılının ikinci çeyreğinde iki yılın en yüksek seviyesine yükselmiştir. Üçüncü çeyrekte ise son bir yılın en düşük seviyesine gerilemiştir bunun sebebini de darbe girişimi ve siyasi belirsizliklere bağlamak mümkündür.

Türkiye İstatistik Kurumu, milli gelir hesaplama yöntemini değiştirmiş ve aralık ayında yenilenmiş milli gelir büyüklüklerini ve büyüme verilerini açıklamıştır. Yeni hesaplama milli gelir cari fiyatlar ile % 19,5 büyümüşür. Büyümenin önemli bir kaynağı inşaat sektöründen geldiği görülmektedir.

Temel ekonomik göstergeler içinde dış ticaret açığı gerilerken cari açığa sınırlı bir artış yaşanmıştır. Artan zorunlu kamu harcamalarına rağmen kamu mali disiplini büyük ölçüde korunmuştur. Enflasyonda artış yaşanmıştır. Türk Lirası da yıl genelinde önemli kayıplar yaşamıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak yılsonuna doğru daha yüksek faiz oranları oluşmuştur.

İnşaat harcamaları 2016 yılının olumsuz koşullarına rağmen gelişmesini sürdürmüştür. Toplam inşaat harcamaları yılın ilk 9 ayında nominal olarak %12,6 oranında artmış ve 305,4 milyar TL'ye ulaşmıştır. Yeni milli gelir hesaplamalarında inşaat harcamalarında kamu ve özel sektör ayrımı kaldırılmıştır.

İnşaat harcamaları bu gelişmelere bağlı olarak inşaat sektörü yılın ilk 9 ayında %7,4 ile ekonomik büyümenin üzerinde bir büyüme göstermiştir.

2016 yılı boyunca Türkiye farklı terör örgütleri ile mücadele etmek durumunda kalmıştır. 2016 yılının 15 Temmuz'unda yaşanan başarısız darbe girişimi ekonomiyi etkilemiş ve ülke bu durumdan en az hasarla çıkmayı başarmıştır.

GSYH 2016 yılının üçüncü çeyreğinde yıllık bazda %1,8 oranında daralmıştır. 27 çeyrektir kesintisiz büyüyen Türkiye ekonomisi ilk defa küçülme performansı sergilemiştir. 2016 yılında üçüncü çeyrekte daralmanın kaynakları üretim yönünden tarım, sanayi ve hizmetlerde katma değer azalışları, talep yönünden ise özel

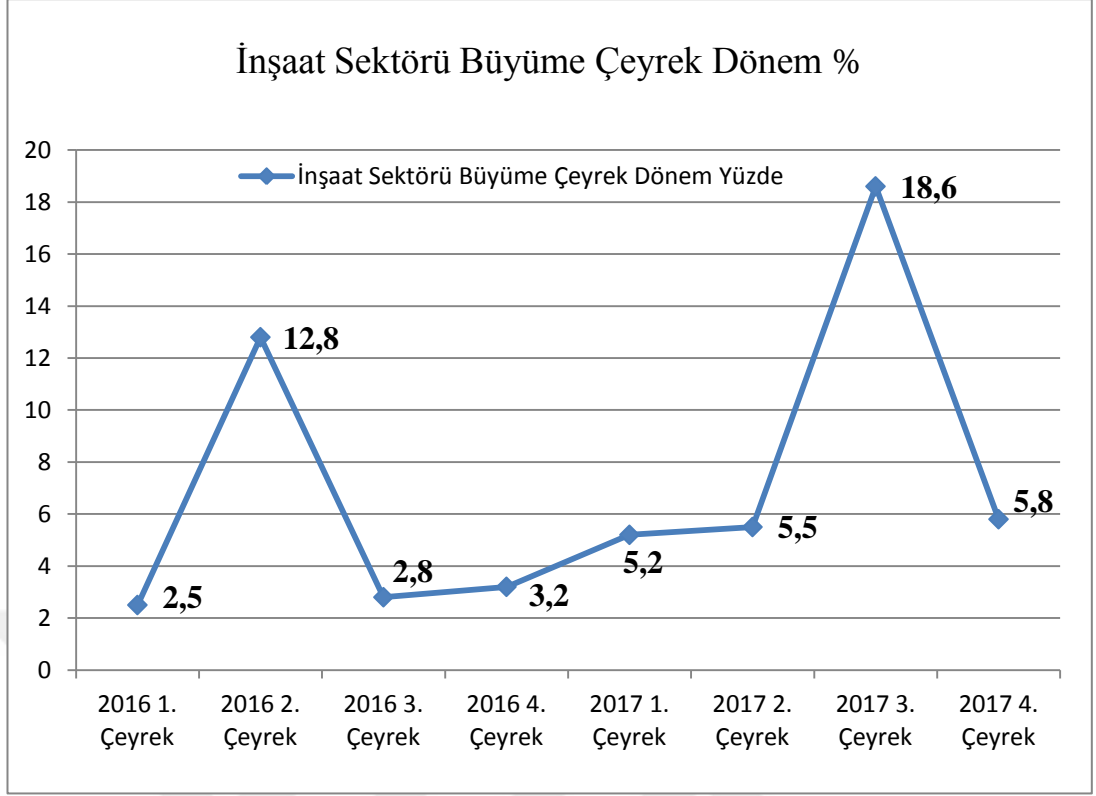
tüketimdeki ve ihracattaki azalışları olmuştur. Kamu tüketimi büyümeye pozitif katkı vermeye devam etmiştir.

Büyümeye en büyük katkıyı artan özel tüketim harcamaları sağlarken 2016 yılında Hane halkı nihai tüketim harcamaları zincirlemiş hacim endeksine göre %2,3 arttı. Hane halkı tüketim harcamalarının GSYH içindeki payı %59,5 olmuştur.

2017 yılına gelindiğinde ise bir önceki yılda yaşanan sıkıntılar devam etmiştir. 2016 yılının ikinci yarısından itibaren iktisadi faaliyetlerde yavaşlamalar başlamıştır. Güven krizi ve ödeme sisteminde zayıflamalar görülmüştür. Tüm bunlar Türk Lirasının değer kaybetmesine sebep olurken, enflasyon ve faiz oranları artmıştır. Türkiye ekonomik anlamda birçok önemli tedbirler almaya başlamıştır. Bunlardan bazıları, vergi ve harç indirimleri ile istihdama teşvik olarak sıralanabilir.

2016 ve 2017 Yılında devlet desteği ile inşaat ve konut sektöründe bazı düzenlemeler yapılmıştır:

1. Katma Değer Vergisi Kanunu Değişikliği
2. Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Tebliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ
3. Emlak Vergisi Kanunu Genel Tebliği
4. Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği İle Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
5. Diğer Düzenlemeler

Şekil 2.2. İnşaat sektörü büyüme çeyrek dönem % (TUİK, 2018)

Şekilde de görüldüğü üzere 2016 yılının birinci çeyreğinde inşaat sektörü en düşük seviyesindedir, ikinci çeyrekte yüzde 12,3'lük büyük bir artış göstermiştir ancak sonrasında tekrar düşüşe geçmiştir. 2017 yılının üçüncü çeyreği ise iki yıl içerisindeki en yüksek seviyesine ulaşmış ve yüzde 18,6 olmuştur. Buradaki artışın sebebini kamu desteğine bağlamak mümkün görünmektedir.

2.4. Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri

Türk müteahhitleri son 30 yılda çok önemli kademeler atmış ve uluslararası platformda aranan markalar haline gelmiştir. Risk alabilmeleri, yetişmiş insan gücü ve teknik birikimleri iyi şekilde kullanıyor olması Türk inşaat sektörü temsilcilerini önemli yerlere getirmiştir.

1972 yılında Libya'da ilk yurtdışı Türk müteahhitlik hizmeti başlamıştır. 1972-2016 Mart ayı itibarıyla, Türk müteahhitleri, 108 ülkede 8755 proje üstlenmiş, bu

projelerin toplam tutarı yaklaşık 326 milyar ABD Doları'na ulaşmıştır. Diğer taraftan Türkiye, inşaat malzemeleri üretiminde dünyanın önde gelen ülkelerinden biridir.

Türkiye'nin konumu itibari ile önemli bir yere sahip olması inşaat sektöründe küresel rekabet gücünü arttırmıştır. Uluslararası pazarda kaliteyi uygun fiyata yapan ve nitelikli insan gücüne sahip olan Türk müteahhitleri yurtdışında önemli projelere imza atmıştır.

Sektörün önde gelen yayınlardan “Engineering News Record” dergisi tarafından Ağustos 2015'de yayımlanan “Dünyanın En Büyük 250 Uluslararası Müteahhidi” listesinde, 2014 verilerine göre Türkiye, 46 firma ile Çin'den sonra ikinci sırada yer almıştır (TMB, 2018).

Dünyanın 5 kıtasında da rakipleriyle rekabet eden Türk müteahhitlik firmaları sadece inşaat alanında değil, sanayi ve turizm alanlarında da uluslar arası işbirliğine açıktır. 1970 yılından günümüze geçen sürede Türk müteahhitler her geçen gün kendini geliştirmiş ve rekabet gücünü arttırmayı başarmıştır.

Türk inşaat sektörünün Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan bu yana geçen 91 yıllık gelişimini beş ardışık dönem içinde değerlendirmek mümkündür: Hazırlık, iç pazar etkinliği, uluslararası pazara açılma, pazar ve ürün çeşitlenmesi ve küresel rekabet. İlk iki dönem, 1970'lerin başına kadar devam etmiştir.

1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte her alanda modernleşme sürecine gidilmiştir. Bunlardan bazıları siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlardır. Bu dönemde ülkede yaşanan değişimlere bağlı olarak alt yapı ve sanayi yatırımları da gerçekleşmiştir. Bu olaylar karşısında devlet ülkede yeterince mimar ve mühendis bulamadığı için yabancı uzmanların kamu kurumlarında çalıştırılmasına izin vermiştir.

1923'lü yıllarda Avrupa'da yaşanan ekonomik kriz yabancı mimar ve mühendislerin Türkiye'de iş bulmasına ve firma kurmasına imkân sağlamıştır.

Yıl 1930'lara gelindiğinde Türkiye'de yerli birçok mühendisin firma kurduğunu ve zor projeleri başarıyla tamamladıkları bilinmektedir.

Türkiye'nin 1950'de yaşadığı politik değişim ve 1952'de NATO'ya girişi, daha sonraki dönemde gerçekleştirilen altyapı yatırımları açısından Türk inşaat sektörünün önemli dönüm noktalarından biridir. Aynı dönemde, ilk mühendisler üniversiteden mezun olmuş ve meslek yaşamlarına, onlara kendi şirketlerini kurmaları için büyük fırsatlar sunan bir ortamda başlamışlardır. 1952 yılında, Türk inşaat sektörünün en eski sivil toplum kuruluşlarından biri olan Türkiye Müteahhitler Birliği'ni (TMB) kuranlar da bu iş adamları olmuşlardır (MUSIAD, 2014).

1950'lerdeki su projeleri, 1960'ların sonunda ve 1970'lerin başında gündeme gelen büyük barajlar ile elektrik santralleri inşaatları Türk müteahhitlerine faaliyetlerini Anadolu'ya yayarak geliştirmeleri için pek çok fırsat sunmuştur.

1970'lerde Türk müteahhitlik firmaları yabancı pazarlardaki iş fırsatlarından yararlanmanın yollarını aramaya başlamıştır. Türk müteahhitlerinin hizmetlerini ihraç ettikleri ilk ülke, 1972 yılında Libya olmuş, 10 yıldan daha kısa bir sürede, Türk müteahhitlik firmaları Ortadoğu ülkelerine yönelmiştir. Toplam iş hacminde

%72,52'lik payla Libya, Türk müteahhitlerinin uluslararası arenaya açıldıkları bu ilk dönemdeki bir numaralı pazarları olmuştur. Diğer ülkeler Suudi Arabistan (%15,45), Irak (%7,25), Kuveyt (%4,71), Yunanistan (%0,06) ve İran (%0,01) dir. Bu dönemdeki ana faaliyet alanları arasında ise sırasıyla: konut (%32,1), liman (%18,1), endüstriyel tesisler (%15,6), yol/köprü/tünel (%11,7) ve kentsel altyapı projeleri (%8,2) yer almıştır (MUSIAD, 2014).

1980'lerde Türkiye'de çok önemli yatırımlara imza atılmıştır. Bunlardan en büyüklerinden biri Atatürk Barajı'dır ve yapımı yaklaşık 10 yıl sürmüştür. Aynı yıllarda otoyol ve telekomünikasyon yapıları yabancı iş ortaklarıyla yapılmaya başlanmış ve müteahhitlerimizin bilgi ve becerilerini geliştirmek için önemli fırsatlar sunmuştur.

1990'lı yıllarda Orta Doğu ülkeleri ve Libya'da yaşanan ekonomik bunalım ve siyasi belirsizlikler, Türk müteahhitlerinin dikkatlerini yakın bölgelerdeki diğer ülkelere yöneltmiş, Avrasya, Balkan ve Asya ülkeleri önem kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde Rusya Federasyonu, Ukrayna, Orta Asya Cumhuriyetleri, Almanya ve Pakistan'da birçok büyük ölçekli proje gerçekleştirilmiştir. 1990 - 1999 döneminde, Rusya Federasyonu ve diğer Avrasya ülkelerinde tamamlanan projelerin sayısı uluslararası işlerin neredeyse %60'ını oluşturmuştur. Bu on yıllık döneme damgasını vuran en önemli trend pazar çeşitlenmesi olmuştur (MUSIAD, 2014).

Türk müteahhitlik firmaları, 2000 yılı sonuna kadar yurtdışında toplam değeri yaklaşık 42,1 milyar ABD Doları olan 2050 adet proje üstlenmiştir. Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinde, özellikle 2001 ekonomik krizi sonrasında çok hızlı bir gelişme kaydedilmiş, 2002 yılında 4,4 milyar ABD Doları olan yıllık yeni iş tutarı, sıçrama denilebilecek bir artışla 2007 yılında 25 milyar ABD Doları seviyesine ulaşmıştır. Takip eden yıllarda küresel finans krizinin etkileri hissedilmeye başlanmış ve 2009 yılında anılan tutar 20.3 milyar ABD Doları seviyesine gerilemiştir (TMB, 2018).

2000-2009 yılları arasında Türk müteahhitlerinin yurtdışı faaliyetleri en çok Rusya'da gerçekleşmiştir. Devamında ise sıralamayı Libya, Türkmenistan, Kazakistan ve Irak gibi ülkeler takip etmiştir.

2010-2018 döneminde Türk müteahhitlik firmalarının yıllık uluslararası iş hacminde %29 oranında artış kaydedilmiş, 2010 yılında 23,4 milyar ABD Doları olan yıllık yeni iş hacmi tutarı 2013 yılında 30.1 milyar ABD Doları ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. 2014 yılında %10 oranında bir düşüş kaydedilerek, yıllık iş hacmi 27.1 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında düşüş devam ederek uluslararası iş hacmi 23,2 milyar ABD Doları, 2016 yılında 13.8 milyar ABD Doları, 2017 yılında 14.8 milyar ABD Doları, 2018 yılının ilk 3 ayında ise 3.3 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. (TMB, 2018)

2.5. Ekonomik Krizlerin İnşaat Sektörüne Etkisi

İnşaat sektörünün küresel kriz açısından iki önemli rolü vardır. İlki dünyada küresel ekonomik krizin ortaya çıkışının inşaat ve konut sektörü ile ilgili olmasıdır. İkincisi ise, inşaat sektörünün gerek ülke ekonomisinin büyümesine olan etkileri gerekse de ülkenin istihdamına olan önemli katkıları nedeniyle dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ekonominin lokomotif sektörlerinden birisi olmasıdır. (Özdemir ve Kılıç, 2011).

1990'dan sonra milli gelire yıllık 10 milyar dolarlık katkı yapan inşaat sektörü deprem, 1994 ve 2001 krizleriyle büyük yara aldı. Sektör, her sarsıntı sonrası ancak 5 yılda toparlanabilmiştir.

1985'te GSMH' ye 3,9 milyar dolarlık üretimle katkı sağlayan inşaat sektörü, dolar bazında en yüksek üretim rakamına 1993 yılında 13.1 milyar dolarla ulaştı. Ancak ardı sıra patlayan 1994 krizi bu hızlı gidişi durdurdu. Sektör 1994 yılında, 9 milyar doların altında bir üretim düzeyiyle kapattı. Tekrar yükselişe geçen sektör, 1998 yılında eski düzeyini yakaladı ancak bu kez de 1999 depremiyle sarsıldı. Bu dönemde özel sektörde konut yapma çabası minimuma indi (Düzyol, 1997).

1999 yılına kadar Türk müteahhitlerinin en büyük problemi kalitesizlik olmuştur. Marmara’da yaşanan depremle beraber iyi yapı ile kötü yapı arasındaki ayrışma üzücü bir şekilde ortaya çıkmıştır. Denetimlerin devlet tarafından artması ve yasal düzenlemelerin de yardımlarıyla kaliteli yapılaşma göreceli de olsa bu yıllarda başlamıştır.

İnşaat sektörünün her kriz döneminde toparlanması yaklaşık 4-5 yılını almıştır. Bunun sebebi de yine birçok sektörü etkilemesi ve etkilenmesinden kaynaklanmaktadır.

Ülkemizde yaşanan depreminde etkisiyle sektöre olan güvenin azalması ve tüketicilerden talep gelmemesi inşaat sektörünün toparlanma çabasına girmesine neden olmuştur. Sektörde toparlanma devam ederken 2001 yılında yaşanan kriz sektörün en büyük darbeyi almasına neden olmuştur.

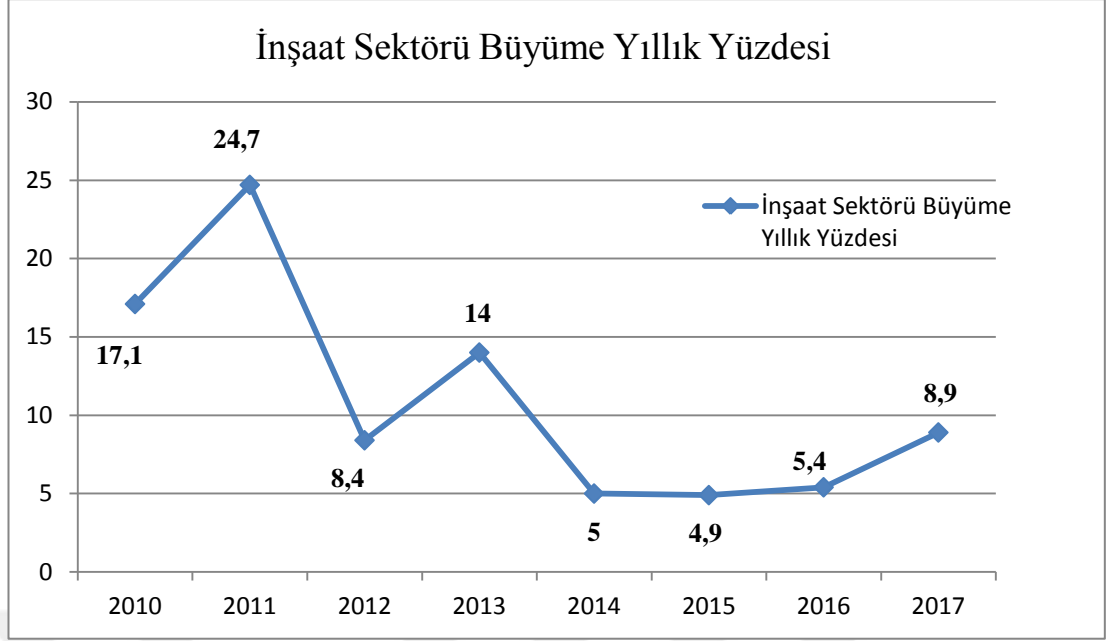
Milli gelirin 146 milyar dolara gerilediği 2001 yılında inşaat sektörünün üretimi 7,6 milyar dolarla 1990'dan bu yana yaşanan en düşük düzeyine geriledi. Ayrıca, inşaat sektörünün krize girdiği dönemlerde, inşaat malzemesi üreten yan sanayilerde uzun ve düşük kapasitelerde çalışmaya zorlanmakta; bu da ulusal ekonomiyi özellikle imalat sanayini ve dolayısıyla istihdamı negatif olarak etkilemektedir. Böyle bir durumda imalat sanayinde ve dolayısıyla maliyetler yükselmekte, finansman yükü artabilmekte, yatırımların planlanmasında gecikmeler olmakta ve neticede kuruluşların mali yapıları zayıflayabilmektedir (TKB, 2008).

Krizle birlikte ortaya çıkan ekonomik durgunluk 2003 yılının son çeyreğinde büyümeye tekrar başlamıştır. 2004 yılında ise sanayi ve hizmet sektörü inşaat sektörüne göre daha çok büyüme imkânı bulmuştur.

2008 yılında başlayan küresel ekonomik krizden inşaat sektörünün nasıl etkilendiği açıkça ortadadır. İnşaat sektörünün küresel kriz açısından iki önemli rolü vardır. İlki dünyada küresel ekonomik krizin ortaya çıkışının inşaat ve konut sektörü ile ilgili olmasıdır. İkincisi ise inşaat sektörünün gerek ülke ekonomisinin büyümesine olan etkileri gerekse de ülkenin istihdamına olan önemli katkıları nedeniyle dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ekonominin lokomotif sektörlerinden biri olmasıdır. Özetle, küresel ekonomik krizin ortaya çıkması ve yayılmasında inşaat sektörü ve inşaat alt sektörleri önemli bir yere sahiptir (Özdemir ve Kılıç, 2011).

2.6. İnşaat Sektöründe Büyüme

İnşaat sektörünün kendi iç dinamiğinin yüksek olması ve birçok alanı kapsamaması nedeniyle ekonomideki büyümeyle paralellik taşımaktadır. Ekonomik daralma yaşayan pek çok ülke inşaat yatırımlarını arttırarak bu daralmadan kurtulmaya çalışmaktadır. Hızlı ekonomik büyümelerin olduğu dönemlerde inşaat sektörü diğer sektörlerle oranla daha hızlı gelişme gösterirken, ekonominin durgunluğa girmesi durumunda da olumsuz yönde ilk etkilenen sektör olmaktadır. Bu nedenle işsizliğin arttığı ve ekonomik taleplerin azaldığı dönemlerde hükümetler inşaat sektörünü canlandırmaya çalışmaktadır.

Şekil 2.3. İnşaat sektöründe büyüme yıllık yüzdesi (TUİK)

2010 yılında küresel krizden düşük oranda etkilenmek adına ekonomide alınan önlemler ile bir önceki yılda görülen küçülmeye rağmen sektör yüksek oranlı büyüme performansı sergilemiştir. Özellikle 2010 ve 2011 yılları arasında dünyada yaşananın aksine inşaat sektörü 2010 yılında %18,3 ve 2011’de %11,5 ile tekrar rekor düzeyde büyüme gerçekleştirmiştir. İki yıl üst üste kaydedilen yüksek büyüme sektörel toplam ciroyu normal hedeflerin üzerinde bir noktaya çıkarmış ve belirli bir doygunluğa erişirmiştir. Gerek bu doygunluğa gerekse de ekonomik durgunluğa bağlı olarak 2012 yılında sektör bulunduğu seviyeye paralel olarak sadece %0,6 büyüme göstermiştir (MÜSİAD İnşaat ve Çevre Sektör Raporu, 2014).

2014 yılında büyüme bir önceki yıla göre ilk çeyrekte düşük, ikinci çeyrekte yüksek seyretmiştir. İlk çeyrekte yaşanan düşüşün sebebi 2013 yılının Aralık ayında yaşanan 17-24 Aralık krizi olmuştur. Kriz ülkemizde döviz kurunun artmasına neden olmuştur. Döviz artışı beraberinde faiz artışını da getirmiştir ve faizlerin artması konut satışlarını olumsuz etkilemiştir. Ancak ikinci çeyrekte piyasalar kendini toparlamış ve sektör hedeflediği büyüme oranına yaklaşmıştır.

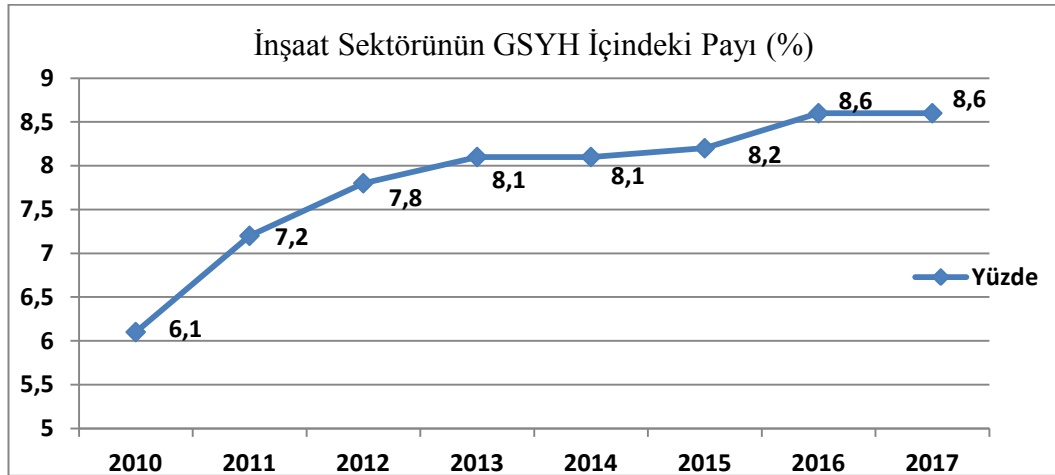
Ülkemizde Kamu ve Özel olmak üzere toplam İnşaat Harcamaları 2011’de 118, 2012’de 127 ve 2013’de 142 Milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılı ilk

yarısında ise 2013 yılına nazaran yaklaşık %10 artış göstermiştir. Bu gösteriyor ki 2014 yılında ülke genelindeki inşaat harcamalarında geçmiş yıllara benzer oranlarda artışla kapatacaktır. Dolayısıyla içinde bulunduğumuz dönem itibariyle İnşaat Sektöründeki büyüme, ülkenin genel ekonomik büyümesinin üzerinde seyretmekte ve bir kaldıraç vazifesi görmektedir.

Türkiye de inşaat harcamalarının yaklaşık üçte birinin Kamu tarafından yapılıyor olduğu görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde bu durum ülkemizden daha yüksek oranlıdır.

İnşaat sektörü kalkınma çabaları içindeki Türk ekonomisinin hep önemli yeri oldu.

Çimento, kum, tuğla, cam sanayi gibi yan sektörleri besleyen inşaat sektörü aynı zamanda işsizliği de azaltan sektörler arasında yer aldı. Gayri safi milli hâsıla (GSMH) içindeki payı yüzde 3-8 arasında gidip gelen sektör yıllık 10 milyar dolarlık bir pasta aslında. Çok yüksek kâr marjlarıyla çalışan sektörün 1999'a kadar en önemli sorunu kalitesizlikti. Ancak 17 Ağustos depremiyle iyi ile kötü arasında bir ayrışma yaşanmaya başladı. Denetimlerin de görece olarak arttığı sektörde daha kaliteli bir yapılaşma başladı. Ancak yine de sektör son 15 yıldır yıllık 10 milyar dolarlık bir ortalama üretim düzeyiyle çalışıyor (MUSİAD İnşaat ve Sektör Raporu, 2014).

Şekil 2.4. İnşaat sektörü GSYH içindeki payı (%) (TUİK)

Türkiye İstatistik Kurumu'nun yeni hesaplama yöntemi ile inşaat sektörünün milli gelir içindeki payı daha yüksek ölçülmüştür. Buna ilave olarak 2010 yılından itibaren inşaat sektörünün milli gelir içindeki payının da arttığı görülmektedir. 2010 yılında yüzde 6,1 olan pay 2013 yılında yüzde 8,1'e yükselmiştir. İzleyen iki yılda pay çok değişmemiştir. 2016 yılında yüzde 8,6'ya yükselen pay 2017 yılında da yine yüzde 8,6 olarak gerçekleşmiştir. (İMSAD, 2017)

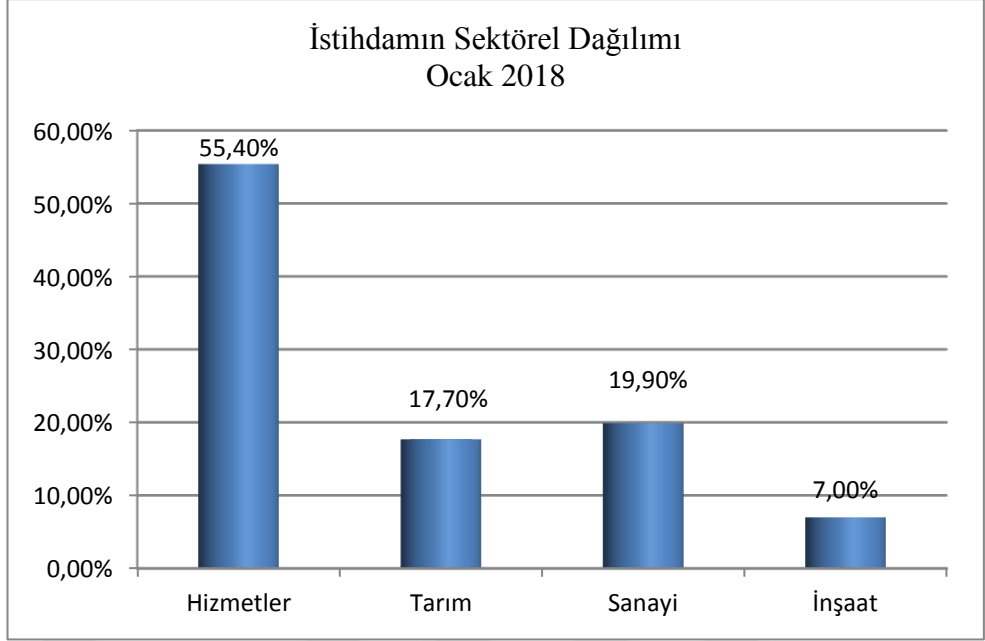
İnşaat sektöründeki büyümenin 2018 yılında da devam ettiğinin görüyoruz bunun en büyük destekçisi kamu yatırımları olmuştur. Devletin dev projelere imza atmış olması inşaat sektöründeki büyümeyi desteklemiştir. Yapımına başlanan Demir İpek Yolu Projesi, Rize-Artvin Havalimanı, İstanbul Havalimanı, 1915 Çanakkale Köprüsü ve Büyük İstanbul Tüneli Projesi gibi yapılar inşaat sektörünü hareketlendirmektedir.

2.7. İnşaat Sektörünün İstihdama Etkisi

İnşaat sektörü, istihdam açısından Türkiye ekonomisine büyük katkıda bulunabilecek bir sektördür. Resmi rakamlara göre, toplam istihdamın sadece % 5'i inşaat sektöründe istihdam görüyor ancak sanayi ve ticarete istihdam edilen önemli bir kısmı inşaatla ilgili görevlerde bulunuyor. Bu anlamda, inşaat sektörünün ülkenin istihdamına ve dolayısıyla işsizliğin azalmasına önemli katkıda bulunduğu düşünülmektedir.

2018 yılının İNTES Raporlarına göre;

- 2018 yılı Ocak ayı verilerine göre Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı 2018 yılı Ocak döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 576 bin kişi azalarak 3 milyon 409 bin kişi olmuştur.
- İşsizlik oranı 2,2 puanlık azalış ile %10,8 seviyesinde gerçekleşti. Aynı dönemde; tarım dışı işsizlik oranı 2,5 puanlık azalış ile %12,7 olarak tahmin edilmiştir.
- İstihdam edilenlerin sayısı 2018 yılı Ocak döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre 1 milyon 357 bin kişi artarak 28 milyon 29 bin kişi, istihdam oranı ise 1,6 puanlık artış ile %46,4 olmuştur.

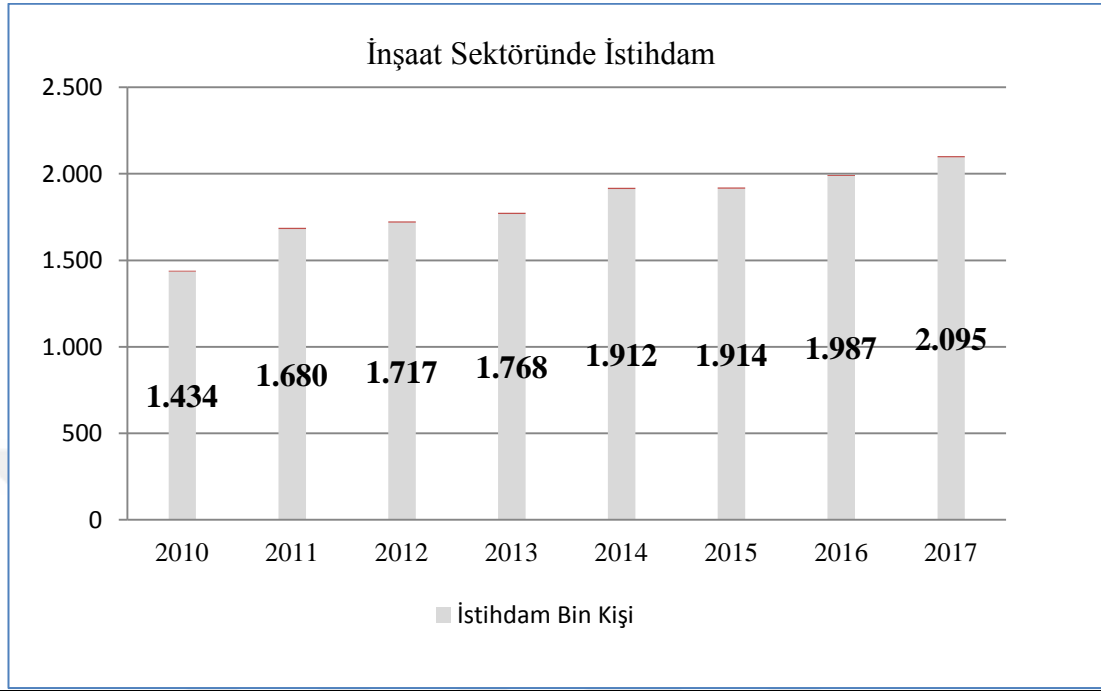

Şekil 2.5. 2018 Yılı ocak ayına göre istihdamın sektörel dağılımı

- Şekilde de görüldüğü üzere Ocak 2018’de istihdamın sektörel dağılımı, iş gücüne katılma oranı %52,1 olarak gerçekleşmiş olup istihdam edenlerin %17,7’si tarım, %19,9’u sanayi, %7’si inşaat, %55,4’ü ise hizmetler sektöründe yer almıştır.
- Ocak kuruluşuna bağlı olmayan çalışanların oranı, bir önceki yılın aynı dönemine göre değişim göstermeyerek %32,5 olarak gerçekleşti. Tarım dışı sektörde kayıt dışı çalışanların oranı ise bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,2 puan artarak %21,8 olmuştur.
- Mevsim etkilerinden arındırılmış istihdam bir önceki döneme göre 28 bin kişi artarak 28 milyon 937 bin kişi olarak tahmin edildi. İstihdam oranı değişim göstermeyerek %47,9 olmuştur.

Türkiye’de işsizlik uzun yıllardır çözülemeyen ve her geçen yıl artarak devam eden bir problem haline gelmiştir. İstihdam alanlarımız hizmet sektörü, tarım, inşaat ve sanayi olarak sınıflandırılmaktadır. Tarım istihdamı, kentleşme ve iç göçlere bağlı olarak azaltmıştır. Bu durum işsizlik problemini daha da arttırmış, kişilerin inşaata

yönelmesine sebebiyet vermiştir ve sektör yapısının eğitim seviyesinin düşmesine neden olmuştur.

Şekil 2.6. İnşaat sektöründe istihdam (TUİK)

İnşaat sektörünün istihdamı bazı yıllarda çok az bir artış göstermiş olsa da 2010 ve 2017 yılları arasında hiç düşüş yaşamamıştır. Bunun sebebini inşaatın birçok alanı kapsamasına ve devlet desteğinin inşaat üzerinde etkili olmasına bağlayabiliriz.

2.8. İnşaat Sektöründe İş Kazaları

İnşaat sektörünün kendine has çalışma koşullarının olması iş kazalarını da beraberinde getirmektedir. Bu durum kimi zaman yaralanma kimi zamansa ölümlle sonuçlanmaktadır.

Başlanan her inşaatın kendine özgü plan ve projesi olduğundan çalışma koşulları da inşaatın inşaatına değişiklik göstermektedir. Bu ortamda çalışmak için tecrübeli olmak ve fiziksel olarak zorluklara alışık olmak öncelikli koşullardandır. Aynı zamanda bir inşaatın aynı anda birden fazla ve farklı grup çalışabildiğinden bu durum risk oranını biraz daha arttırmaktadır. Tüm bu nedenler inşaat sektörünün diğer sektörlerle göre daha fazla risk altında olduğunu göstermektedir.

Çizelge 2.1. İnşaat sektöründe iş kazaları (IMSAD, 2017)

Yıllar	İş Kazaları Sonucu İnşaat Sektöründe Ölümler	İş Kazaları Soncu Türkiye’de Ölümler	İnşaat Sektörünün Payı %
2013	521	1.360	38,3
2014	501	1.626	30,8
2015	473	1.252	37,8
2016	442	1.970	22,4
2017	453	2.006	22,6

Çizelgede de görüldüğü üzere inşaat sektörü ölümlü iş kazalarının en çok gerçekleştiği sektördür. 2013 ve 2017 yılları arasında inşaat sektöründe ölüm oranı 22,4’ün altına inememiştir.

Alınması gereken önlemlerin başında işçi sağlığı ve güvenliği konusunu ön planda tutmak ve toplumsal bilinçlenmeyi arttırmak olmalıdır.

2.9. İnşaat Sektörünün Güçlü ve Zayıf Yönleri

Sektörün güçlü yanları;

- Farklı iş dallarında uzmanlık ve deneyim
- İş kısa sürede bitirebilme
- Ülkenin konumu gereği diğer ülkelere göre lojistik üstünlük
- Risk alabilme
- Maliyet alanının kısıtlı alanlar içine alınabilir olması
- Uluslararası alanda iş alabilme
- Bilgi birikimi ve teknolojik imkânlar
- Deneyimli personel ve teknik elemanlar
- Yerli makine ve malzeme sanayi

Sektörün zayıf yönleri;

- İsteyen herkesin müteahhit olabilmesi nedeniyle müteahhit sayısının fazla

olması

- Çoğunlukla işlerin sözleşmeye dayalı yapılmaması
- Risk yönetimi sorunları
- Sertifikalı işçinin azınlıkta olması
- Ar-Ge faaliyetlerinin yetersiz olması
- Ekonomik anlamda zayıflık
- Düşük fiyat teklifiyle az kâr amacı güden firmaların büyük firmalara fırsat tanımaması
- Siyasi etkilerin fazla olması
- İşçilik maliyetlerinin fazla olmasıdır.

3. SANAYİ SEKTÖRÜ

Sanayi; mal, hizmet ve gelir kaynağı üreten veya sağlayan teşebbüsler veya teşkilatlar grubu olarak tanımlanabilir. Bu manasıyla sanayi, genelde sanayinin dışında düşünülen, resmi istatistiklerde de böyle sınıflandırılan tarım ve hizmet sektörlerini de içine alır. Endüstri olarak da bilinir (Arısoy, 2008).

İnsan nüfusunun artmasıyla birlikte, her işi yapan insanların ve teknik bilgi kapasitesi çok yüksek elemanların sayıları az olduğundan ihtiyaca cevap verilemedi. Üretimin ihtiyaçlara cevap verememesi de zamanla sadece bir işi yapabilen uzman zanaatçıların ortaya çıkmasını sağladı. Bu ise ürünlerde önemli verimlilik artışlarına sebep oldu. Başlangıçta tüketim araçları kategorisi birkaç maddeden meydana gelirken, zanaatların da kendi içinde sınıflara ayrılmasıyla bir kısım zanaatçılar üretim araçlarını, bir kısmı ise tüketim araçlarını üretmeye başladı. Böylece ağır sanayi-hafif sanayi ayırımının çekirdeği ortaya çıktı. Bu uzmanlaşma alanları arasındaki bağlantılar alışveriş, ticaret, para ve meta dolaşımı aracılığıyla kurulur oldu. 18-19. yüzyılın sanayi devrimi, el zanaatlarından makineli üretime geçişle sanayinin bütün maddi temelini değiştirdiği gibi, piyasa ilişkilerinin sınırlarını da alabildiğine genişletti. Modern sanayinin ürettiği her çeşit aracın tarıma girmesiyle, tarım da sanayileşti. Bu gelişme, meta ve para gibi piyasa kategorilerinden yola çıkan iktisat bilminde, her türlü üretim süreci, emek, sermaye ve toprak gibi temel üretim faktörlerinin bir araya gelmesi olarak düşünüldü. Bu düşünceye bağlı tarım işletmeleriyle sanayi işletmeleri arasında teorik olarak fark görülmemeye başlandı. Tarım ve karmaşık pazar ekonomisinin gerekli kıldığı bütün hizmetlerin birer sanayi kolu olarak ele alınması eğilimi ortaya çıktı. Günümüzde sanayiler; birincil, ikincil, ve üçüncül diye sınıflandırıldı (Aktan vd., 2004).

Çeşitli ham maddelerin veya yarı işlenmiş maddelerin fabrikalarda, atölyelerde işlenip kullanıma hazır duruma getirilmesi faaliyetlerine sanayi (endüstri) adı verilir.

Büyük fabrikalarda, çok sayıda büyük makinelerle hammaddelerin işlenerek yarı işlenmiş hale getirilmesi faaliyetlerine ağır sanayi adı verilir.

Kimya sanayi ve maden sanayi bu tür sanayi kollarına birer örnektir. Yarı işlenmiş maddelerin fabrika ve atölyelerde tüketim malları haline dönüştürüldüğü otomotiv

sanayi, dokuma sanayi ve gıda sanayi gibi sanayi kollarına ise orta ve küçük ölçekli sanayi adı verilir. İnsanların yeryüzünden daha fazla yararlanmasına katkıda bulunan sanayi faaliyetleri, ülkelerin birçok alanda gelişmesi ve ekonomilerinin büyümesine yardımcı olur. Bir ülkenin ekonomik ve toplumsal kalkınması o ülkenin sanayileşme derecesine bağlıdır. Sanayileşme faaliyetleri ileri olan ülkeler gelişmiş olan ülkelerdir. Bu ülkeler çoğunlukla ham madde ya da yarı işlenmiş ürünleri alır bunları işleyerek tüketim malları halinde diğer ülkelere satar. Geri kalmış ülkeler ise sanayileşme yönüyle de geridir. Bu ülkeler çoğunlukla sanayi ürünlerini diğer ülkelere satın alır. Diğer ülkelere ise ham madde satar. Ülkelerin ekonomilerine yön veren sanayi faaliyetlerinin yaygınlaşması bazı koşullara bağlıdır (Arısoy, 2008).

3.1. Sanayinin Kurulması İçin Gerekli Şartlar

3.1.1. Hammadde

Sanayinin bir şeyler üretmesi için öncelik hammaddesinin olmasıdır. Ülkemizde sanayi kuruluşları ile hammadde kaynakları arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Dokuma sanayi Adana, Denizli, İzmir çevrelerinde unlu gıda sanayi Konya ve çevresinde, zeytinyağı fabrikaları ise Ege kıyılarında yaygınlık göstermektedir.

3.1.2. Sermaye

Sanayi tesislerinin giderek büyümesi ve daha fazla makineleşmeye ihtiyaç duyması eskilere oranla çok daha fazla sermaye isteği doğurmuştur. Bu durum sanayileşmenin birinci koşulu olarak sermayeyi öne çıkarmaktadır. Sermaye ise ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi para sermayesidir ve bu oldukça hareketlidir, ikincisi ise fiziki sermayedir yani fabrikalar, makineler ve binalardan oluşan sabit sermayelerdir.

Ülkemizde Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde sanayi yatırımlarının daha yoğun olduğu görülmektedir bunun sebebi ise para sermayesinin bu bölgelerde fazla olmasındandır. Ülkemizde para sermayesinin yeterli olmaması yabancı sermayelerin girmesi için kolaylıkları beraberinde getirmiştir.

3.1.3. Enerji

Fabrikaların çalışması için enerji gerekmektedir. Bunun için, taşkömürü, petrol, linyit gibi kaynaklardan yararlanır. Ülkemizde petrol, taşkömürü, doğal gaz gibi enerji kaynaklarının çoğu dışarıdan temin edildiğinden önemli bir döviz çıktısına neden olmakta, bu durum sanayileşme hızını azaltmaktadır (Atik, 2006).

3.1.4. İş Gücü ve Teknik Eleman

Sanayi tesislerinin çalışması ve üretimin artması yönünden iş gücüne ihtiyaç vardır. Ülkemizde iş gücü ihtiyacı rahatlıkla karşılanabilmekte, hatta dış ülkelere bile gönderilmektedir. Fakat ülkemizde bazı sanayi kollarında teknik eleman henüz tam olarak yeterli değildir (Güngör, 2012).

3.1.5. Ulaşım

Ulaşım sanayinin gelişmesi için en önemli faktörlerden biridir. Çünkü hammaddenin sanayiye getirilmesi ardında da mamullerin pazara gönderilmesi için ulaşım gereklidir. Tüketileceği yere ulaşmayan bir mamulün sanayi için bir önemi yoktur. Diğer taraftan da ulaşımın gelişmesi büyük çaplı sanayi faaliyetlerine bağlıdır.

Ülkemize de şöyle bir bakacak olursak sanayi tesislerinin genellikle önemli ulaşım yolları çevrelerinde kurulduğu görülmektedir. İstanbul, İzmir, Mersin, Gaziantep ve Adana gibi merkezlerin gelişmesinde ulaşımın çok etkili olduğu bunu teyit etmektedir.

3.1.6. Pazar

Üretimi tamamlanmış her ürün pazarlanmayı beklediğinden pazar faktörü sanayi için çok önemlidir. Sanayi tesisleri kurulurken özellikle nüfusun kalabalık ve tüketimin yoğun olduğu yerler tercih edilir. Örneğin ülkemizin batı bölgelerinde nüfusun fazla olması ürünlerin daha kolay pazarlanmasını sağlarken, doğu bölgelerinde nüfusun az olması ürünün pazarlanmasını zorlaştırmaktadır. Bu durumda sanayinin kurulacağı

verde pazarın önemini arttırmaktadır.

3.1.7. Yüzey Şekilleri

Sanayi tesisleri binasının yapımının ve ulaşımın kolay olması amacıyla genellikle dağlık ve engebeli olmayan yerlere kurulmaktadır. Bu durum hem sanayinin istediği gibi büyümesini kolaylaştırır hemde ulaşım konusunu rahatlatır.

3.2. Türkiye’de Sanayinin Kuruluşu ve Gelişimi

Türkiye’de Sanayinin Kuruluşu ve Gelişimi’ ne baktığımızda, Cumhuriyet’in ilk yıllarının oldukça önemli gelişmeler olduğunu görmekteyiz. Büyük bir savaştan çıkılması ve ekonomik açıdan çok kötü bir halde olmamıza rağmen, bu zamanlarda hızlanmış olan endüstriyel kalkınma, bugünlerde de kullanılabilir alanları ortaya çıkarmıştır (Çakmak, 2008).

3.2.1. Cumhuriyet’ten Sonra Türkiye’de Sanayinin Kuruluşu ve Gelişimi

Cumhuriyet’in ilan edilmesinden sonra Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı devletinden kalan borçlarla karşı karşıya kalmıştır. Sermayenin yetersiz olması nedeni ile iktisat kongreleri düzenlenmiş sanayileşme adına büyük adımlar atılmıştır. 17 Şubat 1923 yılında Mustafa Kemal Atatürk’ün öncülüğünde “I. İktisat Kongresi” toplanarak 10 yıllık “Liberal Dönem” başlamış, “Serbest Ekonomi Politikası” izlenmeye başlamıştır.

Bu sayede devlet desteği ile özel girişimcilerin yolu açılarak birçok sanayi kuruluşu faaliyete geçirilmiştir. Anadolu’nun farklı birçok noktasında fabrikalar, sanayi kuruluşları, demir yolu, Bankalar, Ziraat Okulları ve Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulması gibi sanayi alanında önemli faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

Bu faaliyetlerden bazıları ise şunlardır (Ceylan,1999);

- Anadolu Demiryolları ile Ergani Bakır İşletmeleri 1924 yılında devlet himayesine alınmıştır.

- 1926 Yılında Devlet İstatistik enstitüsü kurulmuştur.
- 1926 Yılında ülkemizin ilk şeker fabrikası kurulmuştur.
- Ankara çimento fabrikası 1928’de hizmete açılmıştır.
- 1931 yılında özerk bir yapıya sahip Merkez Bankası kurulmuştur.
- Ülkemizin 12 Farklı ilinde demir çelik fabrikaları kurulmuştur.
- 1933 yılında Eskişehir’de şeker fabrikası ve Devlet Hava Yolları kurulmuştur.
- 1934 yılında Keçiborlu Kükürt Fabrikası kurulmuştur.
- 1934 yılında Turhal şeker fabrikası ve 1935 yılında Bakırköy bez fabrikası ile Paşabahçe cam fabrikası kurulmuştur.
- 14 Haziran 1935 yılında ülkemizdeki yer altı kaynaklarının Devlet himayesinde çıkartılması için Maden Tetkik Arama Enstitüsü (MTA) kurulmuştur.
- 1936 yılında Ankara’da çubuk barajı açılmıştır.

Ancak bu politikaları yetersiz gören devlet 1930 yıllarından sonra Devletçilik ilkesi ile dışa bağlı olmayan, yeri üretim ve sanayi politikasını benimsemeye başlamıştır. Anadolu’nun farklı bölgelerinde yer alan ham maddelerin kullanılması amacı ile tesislerin kurulması, yurt dışından alınan ürünlerin durdurularak, bunların yurt içinde üretilmesine karar verilmiştir.

Bu kapsamda yurt dışından uzmanlar getirilerek “ I. Beş Yıllık Sanayi Planı” uygulamaya konulmuş, Devletin imkânları ile uzun yıllar sanayi ve ekonomiye can verecek işletmeler açılmıştır (Ceylan, 1999).

3.2.2. II. Dünya Savaşında Türkiye’de Sanayinin Kuruluşu ve Gelişimi

Türkiye 1939 yılına kadar sanayi ve tarımda büyük gelişmeler kaydederek birçok yatırımlar yapılmıştır. 1939 yılında 2. Dünya savaşının çıkması ile tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye’nin de sanayisi olumsuz yönde etkilenmiştir. Türkiye bu savaşa katılmamış olsa da bu savaştan Türk tarımı ve sanayisi Ekonomik olarak nasibini almıştır. 1939 yılına kadar yapılan yatırımlar hız kesmiş, tarım ve sanayileşme duraklama dönemine girmiştir. Savaş döneminde Ekonomik istikrarın korunabilmesi

açısından ciddi önlemler alınmıştır. 1945 yılında 2. Dünya savaşının sona ermesine rağmen, Türkiye 1950 yılına kadar ekonomik durgunluk yaşamıştır (Berker, 2006).

3.2.3. 1950 Yılından 2000 Yılına Kadar Türkiye’de Sanayinin Kuruluşu ve Gelişimi

Dünya savaşı nedeniyle durgunluk yaşayan Dünya ekonomisini canlandırmak amacı ile Batı Avrupa ülkelerine Marshall Planı uygulanmaya konuldu. Ülkemiz de dâhil 16 ülke Marshall Planı çerçevesinde yardım almıştır. Ülkemiz, Marshall Planı kapsamında sanayide kullanılmak üzere 1948-1952 tarihleri arasında 352 milyon dolar almıştır. Bu yardımlar ile tarımsal çalışmalar devlet tarafından desteklense de sanayileşme ile birlikte büyük şehirlere göç hareketi başlamıştır. 1960 yılında ülkemizde oluşan yeni ekonomik düzenin tam olarak oturmamış olması ve çıkan siyasi krizler ve askeri darbe nedeni ile tam bir kargaşa ortamı oluşmuştur. Yaşanan darbe sonrasında Türkiye Ekonomisi ve sanayileşme neredeyse 10 yıl geriye gitmiştir. Ekonomik düzen tamamen bozulmuş, dış borç yükü artarak dışa bağımlılık ciddi oranda artmıştır. Bu durumdan Türk tarımı ve sanayisi nasibini almıştır.

1963-1967 yılları arasında I. Beş yıllık kalkınma planı hazırlanmıştır. Sanayi yatırımlarına ağırlık verilerek büyüme hissedilmiştir (Berker, 2006).

Bu Yıllarda Yapılan sanayi yatırımları ile

- 1964 yılında Chrysler Sanayi Anonim Şirketi kurulmuştur.
- 1965 yılında Ereğli Demir Çelik sanayi ve Arçelik Çayır ova tesisleri hizmete açılmıştır.
- 1967 yılında Northern Elektrik Telekomünikasyon Şirketi (NETAŞ) kurulmuştur.
- 1968-1972 yılları arasında II. Beş Yıllık Kalkınma Planı uygulamaya konulmuştur. Bu plan kapsamında kırsal kalkınmaya önem verilmiş ve başarılı olunmuştur. 1969 yılında İzmir Pirelli fabrikası açılmıştır. 1970 ve 1971 yıllarında ise Çaycuma, Aksu ve Dalaman kâğıt fabrikaları kurulmuştur.

- 1973-1978 yılları arasında III. Beş Yıllık Kalkınma Planı uygulamaya konularak, 1968-1972 yılları arasında uygulanan kalkınma planındaki sağlanan başarının daha da artırılması hedeflenmiştir. Sanayi bitkileri ve yağlı tohumların üretimine devam edilmesi kararı verilmiştir (Berker, 2006).
- Sanayi ağırlıklı olarak hazırlanan 1973-1977 yılları arasındaki IIII. Beş yıllık kalkınma planında coğrafi komşularımız ile ilişkilerin artırılması ve bunun sonunca Ekonomiye fayda sağlanması amaçlanmıştır.
- 1978-1984 yılları için uygulanacak olan IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı siyasi kargaşa nedeni ile uygulanamamıştır. 24 Ocak 1980 senesinde sanayi teşvikini artırmak amacı ile 24 Ocak Kararları uygulamaya konulmuştur. Ancak 12 Eylül 1980 askeri darbesi ile gereken sanayi teşvik ve yatırımları 1983 yılına kadar yapılamamıştır.
- Siyasetin sivilleştiği 1984-1989 yıllarında arasında uygulanacak olan V. Beş Yıllık Kalkınma planında devlet tarafından hızlı bir ekonomik kalkınma amaçlanmıştır. Yabancı sermaye üzerinde durulmuş ve yabancı teşvik yasası tekrar düzenlenmiştir. Yer altı kaynaklarının sanayi için değerlendirilmesi amacı ile petrol ve doğal gaz aramalarına devlet tarafından hız verilmiştir (Berker, 2006).
- 1990 yıllara gelindiğinde ise ülke ekonomisi birçok ekonomik krizle karşı karşıya kalmıştır. Bu durum ülkemiz ekonomi ve sanayisinin gelişmesini engellemiştir.
- 1990-1994 yılları arasında uygulanan VI. Beş Yıllık Kalkınma planı uygulama konmuş ve sanayi yatırımlarına büyük öncelikler verilmiştir. Küçük boyutlu sanayi işletmelerinin modern sanayiye çevrilmesi çalışmaları yapılmıştır. Aynı zamanda uluslararası pazarlara açılma kararı alınmıştır (Berker, 2006).
- 1996-2000 yıllarında uygulanmaya konulan VII. Beş Yıllık Kalkınma planı ile sanayideki rekabet eksikliğinin giderilmesi konusu üzerinde durulmuştur. Sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu eğitilmiş iş gücünün tamamlanması amacı ile mesleki eğitime önem verilerek bu eksiklik giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca sayıca az olan organize sanayi bölgelerinin sayılarının artırılması hedeflenmiştir.

3.2.4. 2001 Ekonomik Krizi ve Sonrasında Türkiye’de Sanayinin Kuruluş ve Gelişimi

Ülke tarihimizin en büyük ekonomik krizidir. 2001 yılında sanayi yatırım ve üretimleri azalmış ekonomi tamamen çökmüştür. Birçok kişi işsiz kalmış birçok orta ve büyük ölçekli sanayi işletmesi, küçük ve orta ölçekli birçok firma kapanmış ya da iflas etmiştir. Tarım sektörü ile birlikte Türk sanayisi de gerilemiştir. 2003 yılından sonra ülke ekonomisinde ekonomik istikrar ve güven ortamı oluşmuştur. 2004 yılına kadar sanayi yatırımları sınırlı kalmıştır.

Bununla birlikte sanayi gelişimi ile ilgili daha kararlı ve güçlü adımlar atılmıştır. Enflasyon oranları düşmeye başlamış, gerileyen sanayi toparlanmaya başlamış ve istihdam artmıştır. Talebin yeterli olmadığı bu dönemde ekonomik durgunluk ihracatla aşılmaya çalışılmıştır. 2004 yılına gelindiğinde birçok sanayi kolu toparlanmış ve ülkemizde sanayi sektörü büyümeye geçmiştir. 2005 yıllarında dövizin dengede kalması satış fiyatlarında istikrar sağlamıştır. 2006 yılında ise sanayi sektörü gelişmiş, ülkemizin sanayi merkezleri yatırımcıların ilgi odağı olmuştur. Yapılan birçok yatırımla sanayi merkezleri gelişmiş ve istihdam artmıştır. 2007 yılında Amerika’da patlak veren Mortgage finansal krizinden birçok ülke gibi Türkiye’ de etkilenmiştir. Bazı ülkeler çok ağır hissedilen bu kriz ülkemizde daha hafif hissedilmesine rağmen, Türk sanayi bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. 2008 ve 2009 yıllarında ’da Amerika’da yaşanan bu krizin etkileri devam etmiştir. Sanayi sektörü duraklama dönemine girmiş ve sanayi faaliyetleri azalmıştır. 2010 yılında alınan tedbirler ve Global krizin etkilerinin azalması ile Türk sanayi sektörü ivme kazanmıştır. Sanayi üretim endeksi artmış negatiften pozitifte geçmiştir. 2011 yılında ihracat artarak sanayi sektöründeki büyüme devam etmiştir (Berker, 2006).

3.3. Türkiye’de Sanayi Kolları

İnsan, yaklaşık 7000-8000 yıllık birikimini kullanarak, başlangıçta Batı Avrupa ve özellikle İngiltere’de başlayan yeni bir devre ve döneme girmiştir. Bu döneme “Sanayi Devrimi” denir. Dünya çapında değişmeye neden olan bu devrimde insan, kendi gücü dışında öncelikle buhar enerjisini kullanarak makineleri çalıştırmış; daha

sonra bu enerjiye petrol ve elektriği dâhil ederek fabrikalar kurmaya başlamıştır. Bu fabrikalarda çeşitli ham maddeler kısa sürede işlenerek, kitle hâlinde üretim başlamış ve dünya ölçüsünde ulaşım araçlarının gelişmesi ile de sanayi malları ticareti artmıştır. Dünyada ve Türkiye'deki başlıca sanayi kolları aşağıda sıralanmıştır (Gediz, 2000).

- ❖ Gıda ve İçki Sanayi
- ❖ Dokuma (Tekstil), Deri ve Giyim Sanayi
- ❖ Maden Sanayi
- ❖ Demir-Çelik Sanayi
- ❖ Otomotiv ve Madeni Eşya Sanayi
- ❖ Kimya Sanayi
- ❖ Makine Sanayi
- ❖ Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi
- ❖ Orman Ürünleri Sanayi

3.4. Sanayinin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi

Ülke ekonomisinin en dinamik ve üretken kesimi sanayidir. İhracatımızın % 90'ı sanayi ürünlerinden gerçekleşir. Sanayileşme ile birlikte daha önce dışarıdan ithal edilen mallar kendi ülkemizde üretilmeye başlanmış ve birçok insana iş alanı açılmıştır. Ayrıca dış ülkelere ihraç edilen ürünlerle ekonomiye büyük katkılar sağlanmaktadır. Sanayileşmeyle ülkemizdeki zengin hammadde kaynakları değer kazanmıştır. Ülkemizde sanayi daha çok tarıma bağlı olarak gelişmiştir. Son yıllarda Türkiye sanayi ülkesi olma durumuna geçmiştir. Ülkemizdeki sanayi tesisleri dengesiz bir dağılım göstermektedir. Sanayi tesislerinin büyük çoğunluğu Marmara Bölgesi'nde toplanmıştır. Bunu Ege, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri izler. Bölgeler arasında olduğu gibi bölge içinde de sanayi tesislerinin dağılımında dengesizlikler vardır. Akdeniz Bölgesi'nde Mersin-Adana, İç Anadolu'da Ankara-Eskişehir, Konya-Kayseri, Marmara Bölgesi'nde İstanbul-İzmit-Adapazarı, Ege Bölgesi'nde İzmir-Denizli-Aydın bu duruma örnektir. Ülkemizde sanayi kolları içinde ilk sıraları dokuma, tekstil, makine ve gıda sektörü alır (Arısoy, 2008).

4. MATERYAL VE METOTLAR

Yapılan bu tez çalışmasında, önce inşaat ve sanayi sektörü ayrı ayrı değerlendirilmiş, sonrasında iki sektörün birbiri ile olan etkileşimine bakılmış, son bölümde ise inşaat ve sanayi sektöründe yer alan işveren temsilcileri ve çalışanların kendi sektörleri ile ilgili değerlendirmelerinin belirlemesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik bilgi toplanma aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket soruları bu iki sektörün her iki kesimine uygulanmak üzere ve yakın içerikte oluşturulmuştur. Çalışan grubunda, işveren vekili konumunda olanlar ve “beyaz yakalılar” dışında kalan ve “işçi” statüsünde olanlara anket uygulanmıştır. Anket sonuçları da işveren temsilcisi ve işçilere ait değerlendirmeler başlığı altında gruplanarak yorumlanmıştır.

4.1. Anket Çalışmasının Amacı

Bu anket çalışması ile inşaat ve sanayi sektöründe hizmet veren işçi ve işveren temsilcileri açısından iki sektörün karşılaştırılması, bu sektörler içerisinde yaşanan sorunları belirlemek, çözüm önerileri sunmak ve bu kapsamda inşaat ve sanayi sektöründeki sorunlara bakış açılarının ortaya çıkarması amaçlanmıştır. Diğer yandan, bu araştırma sonucu elde edilecek verilerin, teorik kabul ve değerlendirmelere dayalı düzenlemelerin uygulamada sistemin dinamik yapısı içerisinde nasıl ve ne ölçüde işlerlik kazanmış olduğunu ortaya çıkarmasına katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

4.2. Anket Çalışmasının Kapsamı

Anket çalışması, inşaat sektöründe 26 işçi ve 8 işveren temsilcisi; sanayi sektöründe 24 işçi ve 7 işveren temsilcisine uygulanmıştır. Çalışma 2017 yılında başlatılmış ve aynı yıl içinde tamamlanmıştır. Çalışmanın evrenini, Osmaniye'nin Kadırlı ilçesinde inşaat ve sanayi sektörlerinde faaliyet gösteren firmaların bünyesindeki işçi ve işverenler temsilcilerinden oluşturmakta olup, örneklem 65 kişiden oluşmaktadır. Kullanılan anket formu (Ek) araştırmacı tarafından hazırlanmış olup, danışmanın onayından sonra uygulanmıştır. Uygulama yapılmadan inşaat ve sanayi sektöründe hizmet veren işçi ve işveren temsilcileri araştırma konusunda bilgilendirildikten

sonra anket değerlendirmek üzere kendilerine bırakılmış ve sonra tekrar geri alınmıştır.

4.3. Anket Formu

Anket de kullanılan sorular, literatür taramasından elde edilen verilerin ışığında, mümkün olduğunca uygulamadaki gerçeklikleri ortaya koyacak, açık, net ve en çok bilgiliyi sağlayacak biçimde seçilmiştir. Ayrıca kişisel bilgi içeren sorulardan kaçınılmıştır.

İşçilere uygulanan anket formunun ilk 6 sorusu katılımcıyı tanımak amacıyla oluşturulmuş demografik özelliklere yöneliktir. Diğer 8 soru ise katılımcının hizmet verdiği sektörden memnuniyet derecesi, beklentileri ve bu sektörde karşılaştığı sıkıntılar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

İşveren temsilcilerine uygulanan anket formunda ise ilk 5 soru katılımcıyı tanımak amacıyla oluşturulmuş olan demografik özellikteki sorulardır. Diğer 12 soru ise işveren temsilcilerinin sektörden, çalışanlarından beklentilerini, yine sektör içerisinde karşılaştığı problemleri ortaya çıkarılmaya yöneliktir.

4.4. Anket Verilerinin Analizi

Anket uygulaması sonucunda elde edilen veriler, önce sanayi ve inşaat sektörü olarak gruplanmış sonra da işçi ve işveren temsilcisi değerlendirmeleri kendi içinde toplanmıştır. Daha sonra da her iki sektörün işçi ve işveren temsilcilerinden elde edilen veriler, kıyaslama kolaylığı sağlamak amacıyla aynı tabloda sayısal olarak verilmiştir. Her tablonun altında da, tabloda yer alan verilerle ilgili özet, yorum ve değerlendirmeler yapılmıştır.

4.5. Sınırlılıklar

Bu araştırmada elde edilen bulgular;

- Verilerin toplandığı 2017 yılı ile sınırlıdır.

- Osmaniye'nin Kadirli ilçesinde inşaat ve sanayi sektöründe hizmet veren ağır sanayi kuruluşlarında ve tekstil sanayisinde faaliyet gösteren işletmelerdeki işçi ve işveren temsilcileri ile sınırlıdır.

4.6. Bulgular ve Yorum

Anketlerde yer alan sorular ve bulgularda işçi ve işveren temsilcilerinin demografik özellikleri ile iş sağlığı ve güvenliği, işçi ve işveren temsilcilerinin memnuniyeti, eğitim, ücret ve diğer anket sorularının sonuçları tespit edilmiştir. Daha sonraki aşamada kıyaslamayı kolaylaştırmak amacıyla aynı soruya inşaat sektörü ve endüstride çalışanların vermiş oldukları yanıtlar aynı tabloda verilmiştir. Sorularının seçeneklerine verilen cevaplayanlar sayısal olarak ifade edilmiş ve bu değerler tablo altında oransal (yüzde) olarak gruplanarak yorumlanmıştır.

4.6.1. Çalışanlar İle Yapılan Anket Çalışması Sonuçları

Çizelge 4.1. Hangi sektörde çalışıyorsunuz

Ankete Katılanlar	Çalışanların Hangi Sektörde Çalıştıkları	
	f	%
İnşaat	26	52
Sanayi	24	48
Toplam	50	100

Çizelge 4.1'de görüldüğü üzere inşaat ve sanayi sektöründe çalışanlardan yapmış olduğumuz ankete toplam da 50 kişi katılmıştır. Ankete katılanlardan 26'sı inşaat sektöründe çalışırken, 24'ü ise sanayi sektöründe çalışanlardan oluşmaktadır.

Yüzdeye çevirecek olursak ankete katılan çalışanların %52'si inşaat sektöründe, %48'i ise sanayi sektöründe çalışmaktadır.

Çizelge 4.2. Hangi yaş aralığındasınız

Çalışılan Sektör	Yaşınız						Toplam	
	18-25 yaş		26-39 yaş		40-50 yaş ve üzeri			
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	3	11,54	14	53,85	9	34,62	26	52
Sanayi	2	8,33	18	75	4	16,67	24	48
Toplam	5	10	32	64	13	26	50	100

Ankete katılan işçilerin % 52'si inşaat sektöründe, %48'i ise sanayi sektöründe çalışmaktadır. İnşaat sektöründe çalışan işçilerin %11,54'ü 18-25 yaş aralığında iken, %53,85'i 26-39 yaş aralığında geri kalan %34,62'si ise 40-50 yaş ve üzeri aralığındadır. Sanayi sektörü çalışanları ile yapılan anket sonuçlarına bakıldığında ise işçilerin %8,33'ü 18-25 yaş aralığında iken, %75'i 26-39 yaş aralığında geri kalan %16,67'ü ise de 40-50 yaş ve üzeri aralığındadır.

Çizelge 4.3. Eğitim durumunuz nedir

Çalışılan Sektör	Eğitim Durumunuz										Toplam	
	Okur-Yazar Değil		Okur Yazar		İlköğretim		Lise		Üniversite			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	3	11,54	12	46,16	9	34,61	2	7,69	0	0	26	52
Sanayi	1	4,16	1	4,16	9	37,5	9	37,5	4	16,68	24	48
Toplam	4	8	13	26	18	36	11	22	4	8	50	100

İnşaat sektöründe çalışan işçilerin %11,54'ü okur-yazar değilken, %46,16'sı okur-yazar, %34,61'i ilköğretim mezunu ve geriye kalan %7,69'u ise lise mezunudur. Sanayi sektörüne bakıldığında ise bu sektördeki işçilerin %4,16'sı okur-yazar değilken, %4,16'sı okur-yazar, %37,5'i ilköğretim mezunu, %37,5'i lise mezunu ve geriye kalan %16,68'i ise üniversite mezunudur. Genelleme yaptığımızda üniversite mezunlarının inşaat sektöründe işçi olarak çalışmadığı, daha çok sanayi sektöründe

çalıştıkları görülmektedir. İnşaat sektörünün olumsuz özelliklerinden birinin herkesin ulaşabileceği bir iş olması da okuma oranının düşük olmasına neden olmaktadır.

Çizelge 4.4. Konut durumunuz nedir

Çalışılan Sektör	Konut Durumunuz								Toplam	
	Baraka		Gecekondu		Müstakil konut		Apartman Dairesi			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	3	11,54	8	30,76	15	57,7	0	0	26	52
Sanayi	0	0	1	4,17	18	75	5	20,83	24	48
Toplam	3	6	9	18	33	66	5	10	50	100

İnşaat sektöründe çalışan işçilerin %11,54'ü barakada, %30,76'sı gecekondu ve %57,7'si ise müstakil evde yaşamaktadır. Ankete cevap veren sanayi sektöründeki işçi grubuna bakıldığında işçilerin %4,17'si gecekondu, %75'i müstakil konutta yaşarken %20,83'ü ise apartman dairesinde yaşamaktadır.

Kadirli'nin konut yapısının da etkisiyle ankete katılan işçilerin %66'sı gibi büyük bir kısmı müstakil evde oturmaktadır. İnşaat işçilerinin apartman dairesini tercih etmezken sanayi işçilerinin %10'unun apartman dairesinde oturduğu ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 4.5. Mülkiyet durumunuz nedir

Çalışılan Sektör	Mülkiyet Durumunuz						Toplam	
	Ev Sahibi		Kiracı		Bedelsiz (Yakınının mülkiyeti)			
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	9	34,61	12	46,16	5	19,23	26	52
Sanayi	9	37,5	12	50	3	12,5	24	48
Toplam	18	36	24	48	8	16	50	100

Mülkiyet durumlarına bakıldığında işçilerin %36'sı ev sahibi, %48'i gibi büyük bir oranı kiracı ve %16'sı ise bedelsiz evlerde oturmaktadır.

Anket sırasında yaptığımız sohbetlerde ev sahibi olanların genellikle ebeveynlerinin evlerinin üstlerine kendilerine yeni ev yaptırdıklarını öğrendik.

Çizelge 4.6. Gelir düzeyiniz nedir

Çalışılan Sektör	Gelir Düzeyiniz										Toplam	
	Asgari Ücret		1404-1500 TL		1501-2000 TL		2001-3000 TL		3000 TL ve üzeri			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	2	7,69	16	61,54	6	23,09	1	3,84	1	3,84	26	52
Sanayi	2	8,33	8	33,33	4	16,66	5	20,84	5	20,84	24	48
Toplam	4	8	24	48	10	20	6	12	6	12	50	100

İşçilerin gelir düzeylerine bakıldığında sadece %8'inin 1404 TL olan asgari ücret aldığı, 48'i gibi büyük bir kesimin ise asgari ücretten biraz fazla olan 1404- 1500 TL aldığı, 20'sinin 1501-2000 alırken, %12'sinin 2001-3000 TL ve son olarak %12'sinin 3000 TL ve üzerinde maaş aldığı görülmektedir. Genelleme yapacak olursak işçilerin 28'inin 1500 TL ve altında maaş aldığı ortaya çıkmaktadır.

İşçilerin büyük çoğunluğunun asgari ücretten fazla maaş almasının sebebi anket sırasında yapılan sohbetlerden anlaşıldığı üzere fazla mesai yapıyor olmalarıdır.

Çizelge 4.7. Çalıştığınız sektör maddi anlamda sizi tatmin ediyor mu

Çalışılan Sektör	Maddi Anlamda Tatmin/Tatminsizlik Durumu						Toplam	
	Evet, Aldığım Maaş Yeterli		Kısmen, Bazı Aylarda Yetersiz Oluyor		Hayır, Aldığım Maaş Yeterli Değil			
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	5	19,23	14	53,85	7	26,92	26	52
Sanayi	5	20,83	11	45,84	8	33,33	24	48
Toplam	10	20	25	50	15	30	50	100

İnşaat sektöründe çalışan işçilerin %19,23'ü aldığı maaşı yeterli bulurken, %53,85'i kısmen yeterli, geriye kalan %26,92'si ise yetersiz bulmaktadır. Ankete cevap veren sanayi sektöründeki işçi grubuna bakıldığında %20,83'ü aldığı maaşı yeterli bulurken, %45,84'ü kısmen yeterli, geriye kalan %33,33'ü ise yetersiz bulmaktadır.

Ücret, iş tatmininin önemli fakat çok fonksiyonlu faktör olarak kabul edilir. Gelir, insanların sadece temel gereksinimlerine ulaşmalarını sağlamaz, onlara daha iyi bir statü ihtiyacı nedeniyle psikolojik olarak tatmin sağlar (Ceylan, 1988). Bu durumda insan ihtiyacının her geçen gün arttığı ve üretmek yerine sürekli tüketen bir toplum olmamız nedeniyle maddi anlamda yetersizlik tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de görülmektedir. Yapmış olduğumuz anketten de anlaşılacağı üzere işçilerin %80'i aldığı ücretin yetersiz veya kısmen yetersiz olduğunu söylemiştir.

Çizelge 4.8. Hizmet içi eğitim alıyor musunuz

Çalışılan sektör	Hizmet İçi Eğitim				Toplam	
	Evet, Eğitim Veriliyor		Hayır, Eğitim Verilmiyor			
	f	%	f	%	f	%
İnşaat	10	38,46	16	61,54	26	52
Sanayi	18	75	6	25	24	48
Toplam	28	56	22	44	50	100

Çizelge 4.8'de görüldüğü üzere inşaat sektöründe çalışan işçilerden %38,46'sı hizmet içi eğitim aldıklarını belirtirken geriye kalan %61,54'ü ise hizmet içi eğitim verilmediğini belirtmiştir. Ankete cevap veren sanayi sektöründeki işçi grubuna bakıldığında işçilerden %75'i hizmet içi eğitim aldıklarını belirtirken geriye kalan %25'i ise hizmet içi eğitim verilmediğini belirtmiştir.

Bu durumda sanayi sektöründe hizmet içi eğitimin daha çok alındığı sonucuna varılmaktadır.

Çizelge 4.9. Hangi alanlarda hizmet içi eğitim alıyorsunuz

Çalışılan sektör	Hangi Alanlarda Hizmet İçi Eğitim Aldıkları						Toplam	
	İş Sağlığı ve Güvenliği		Bireysel Gelişme		Teknolojik Gelişme			
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	9	90	1	10	0	0	10	35,71
Sanayi	12	66,67	1	5,55	5	27,78	18	64,69
Toplam	21	75	2	7,14	5	17,85	28	100

Bir önceki anket sorumuzda hizmet içi eğitim alıp almadıklarını sorduğumuz işçilerin 28'i hizmet içi eğitim aldıklarını söylemişlerdi. Hizmet içi eğitim alan işçilerimize hangi alanda hizmet içi eğitim aldıkları sorulmuş, %75'i iş sağlığı ve güvenliği eğitimi, %17,85'i teknolojik gelişme, %7,14'ü ise bireysel gelişme konularında eğitim aldıklarını söylemiştir.

İnşaat sektöründe ve inşaat sektörünün beslediği diğer yan sektörlerde pek çok insan çalışmaktadır. Bunların çok büyük bir kısmı vasıfsız sıradan işçilerdir; ancak vasıflı işçilerin sayısı da azımsanamayacak kadar çoktur. Yapılan ankette de görüldüğü gibi hizmet içi eğitim alanında bireysel gelişmeye yönelim yok denecek kadar azdır.

Bunun temel nedeni işçilerin öncelik olarak can güvenliğini ön planda tutarak iş sağlığı ve güvenliği alanına yönelmeleridir. Bu durumun geliştirilebilmesi için işçilerin yetkililer tarafından kişilerin bireysel gelişimine katkı sağlayacak faaliyetler düzenlenmeli ve işçilerin bu faaliyetlere katılmaları sağlanmalıdır.

İnşaat sektöründe hizmet içi eğitim alanında teknolojik gelişmelere önem verilmediği yapılan anket sonucu ortaya çıkmıştır. İnşaatlarda gerek can ve mal güvenliği, gerek işin kalitesini arttırmak ve gerekse de zamandan kazanmak için işçilerin teknolojik gelişim alanında hizmet içi eğitim almaları sağlanmalıdır. Bu hem inşaat sektörü için önem arz ederken hemde inşaatçı çalışan işçiler için gereklidir.

İnşaat sektörünün yanı sıra sanayi sektöründe de işçilerin hizmet içi eğitim konusunda iş sağlığı ve güvenliği alanına yöneldikleri görülmüştür. Yine bu durumda temel nedeni işçilerin kendi can güvenliklerini düşünmeleridir.

Sanayi sektöründe de işçilerin bireysel gelişme konusunda inşaat sektöründe olduğu gibi çok az bir kısmı bireysel gelişime yönelik hizmet içi eğitim aldığı görülmüştür. Yine bu durumda daha ileriye gitmesi için yetkililerin işçileri bilgilendirip gerekli faaliyetlere yönlendirmeleri gerekmektedir.

Teknolojik gelişmeye yönelik hizmet içi eğitime inşaat sektörünün aksine sanayi sektöründe daha çok önem verildiği görülmektedir. Bunun sebebini ise sanayinin gelişen teknolojilerle iş makinelerini yenilemek zorunda kaldıklarına bağlayabiliriz. Sanayi sektörü inşaat sektörüne göre daha çok teknolojiyle iç içe olduğu için teknolojik gelişmeye eğilim konusunda rağbet görmesi normal bir durumdur.

Çizelge 4.10. Çalıştığımız sektörde kendinizi iş sağlığı ve güvenliği açısından güvende hissediyor musunuz

Çalışılan Sektör	Kendinizi İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Güvende Hissediyor Musunuz?						Toplam	
	Evet, Gerekli Önlemler Alınıyor		Yeterince Önlem Alınmıyor		Hayır, Hiçbir Önlem Alınmıyor			
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	21	80,77	2	7,69	3	11,54	26	52
Sanayi	17	70,83	7	29,17	0	0	24	48
Toplam	38	76	9	18	3	6	50	100

İnşaat sektöründe çalışan işçilerden %80,77'si çalıştıkları sektörde iş sağlığı ve güvenliği açısından gerekli tedbirlerin alındığını ve kendilerini güvende hissettiklerini belirtirken geriye kalan %19,23'ü ise alınan iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini yetersiz bulmaktadır. Ankete cevap veren sanayi sektöründeki işçi grubuna bakıldığında %70,83'ü çalıştıkları sektörde iş sağlığı ve güvenliği açısından

gerekli tedbirlerin alındığını ve kendilerini güvende hissettiklerini belirtirken geriye kalan 29,17'si ise alınan iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini yetersiz bulmaktadır.

İnşaat sektöründe yukarıda belirtildiği gibi işçilerin %80,77'si kendilerini iş sağlığı ve güvenliği konusunda güvende hissetmektedirler. Bunun temel nedeni son yıllarda ülkemizde artan iş kazalarından ötürü uygulanan ağır yaptırımların yetkililerin ve işçilerin üzerinde baskı oluşturmasıdır. Bu yaptırımlardan dolayı daha iyi bir denetim ve daha güvenli bir çalışma ortamı meydana çıkmaktadır. Aynı durum sanayi sektörü için de geçerlidir.

Çizelge 4.11. Çalıştığınız işyerinin teknolojik gelişmeleri takip ettiğini düşünüyor musunuz

Çalışılan Sektör	Teknolojik Gelişmelerin Takip Edilebilirliği						Toplam	
	En Son Çıkan Teknoloji Hemen Kullanılıyor		Hala Eski Teknoloji ve Donanımlar Kullanılıyor		Sadece Bazı Alanlarda Yeni Teknolojiden Faydalanılıyor			
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	6	23,08	3	11,54	17	65,38	26	52
Sanayi	8	33,33	3	12,5	13	54,17	24	48
Toplam	14	28	6	12	30	60	50	100

İnşaat sektöründe çalışan işçilerden %23,08'i en son teknolojilerin hemen kullanıldığını, %11,54'ü halen daha eski teknolojilerin kullanıldığını belirtirken geriye kalan %65,38'si ise teknolojinin sadece bazı alanlarda kullanıldığını belirtmiştir. Ankete cevap veren sanayi sektöründeki işçi grubuna bakıldığında işçilerden %33,33'ü en son teknolojilerin hemen kullanıldığını, %12,5'i halen daha eski teknolojilerin kullanıldığını belirtirken geriye kalan %54,17'sinin ise teknolojinin sadece bazı alanlarda kullanıldığını belirtmiştir. İnşaat sektöründe teknolojik gelişmeler ankette de görüldüğü gibi tam anlamıyla takip edilmemektedir. Bunun nedeni yetkililerin maliyetten kaçınması ve yüksek maliyetli teknolojik cihazların işçilerin kontrolüne bırakmalarından korkmalarıdır.

Bu durum işçilere verilecek olan uygun bir hizmet içi eğitim ile çözüme kavuşturulabilir. Teknolojik gelişmelerin ve cihazların uygun bir eğitim ile işçilere öğretilmesi bu riski ortadan kaldıracaktır.

Sanayi sektöründe de aynı durum göze çarpmaktadır. Sanayi sektörü teknolojiyle inşaat sektörüne göre daha çok ilgilenmektedir. Bunun nedeni sanayi sektörünün daha çok makinelerle ve dolayısıyla teknolojiyle devam etmesidir.

Günümüzde tüm sektörlerin gelişmesinde etkili olan ve hayatımızı kolaylaştıran teknoloji kavramı, bilinçli ve bilinçli yatırımlara verilen önem sayesinde önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Teknolojideki ilerlemeler sayesinde, zaman, kişi ve para gibi kaynakların doğru kullanımını sağlayabiliriz. Bu yolla, ön farklı ve yeni açma yolları kolaylaştırılmıştır. Teknolojik ilerlemeler bir yandan küreselleşmenin hızlanmasına ve yeni piyasa ölçeğinde ortaya çıkan yeni rekabet ve rekabet stratejilerinin üstesinden gelebilmek için yeniliklerin yaratılmasına yol açtı. Ülkenin gerçekliği özellikle inşaat sektöründe çalışanların çoğunun ilköğretim mezunu veya ilköğretimi bitiremeyen insanlar olması gerçeğidir.

Sonuç olarak teknolojik gelişmelerin gerek inşaat gerek sanayi sektöründe çok yönlü avantajlarının olduğu açıktır. Bunun için yetkililerin bu durumu görerek gerekli çalışmaları yapmaları önem arz etmektedir.

Çizelge 4.12. Çalıştığınız sektörün siyasi politikalardan etkilendiğini düşünüyor musunuz

Çalışılan Sektör	Siyasi Politikaların İşe Etkisi				Toplam	
	Evet, Politik Kararlar Bizi Etkiliyor		Hayır, Politik Kararlar Bizi Etkilemiyor			
	f	%	f	%	f	%
İnşaat	20	76,92	6	23,08	26	52
Sanayi	9	37,5	15	62,5	24	48
Toplam	29	58	21	42	50	100

Çizelge 4.12’de görüldüğü gibi inşaat sektöründe çalışan işçilerinden %76,92’si sektörün siyasi gelişmelerden etkilendiğini belirtirken, geriye kalan %23,08’i siyasi gelişmelerin sektörü etkilemediğini belirtmiştir. Sanayi sektöründe ise; işçilerden %37,5’i sektörün siyasi gelişmelerden etkilendiğini belirtirken, geriye kalan %62,5’i siyasi gelişmelerin sektörü etkilemediğini belirtmiştir. İnşaat sektöründe devletin kredi faiz oranlarıyla oynaması yada inşaat malzemelerine gelen zamlar yada uygulanan indirimler alım ve yapım gücünü etkilemiştir. Sanayi sektörü ise ithalat - ihracat desteği veya yurtdışı ilişkiler önemli ölçüde değişiklik gösterdiğinden az da olsa etkilenmektedir.

İnşaat ve sanayi sektöründe siyasi politikalar işçileri tam anlamıyla doğrudan etkilemese de işveren ve yüklenicileri doğrudan etkilemektedir. Bunun nedeni dolar, euro, enflasyon vb. gibi maliyeti doğrudan etkileyen faktörlerdeki değer artışı veya düşmeleridir. İnşaat sektöründe örnek olarak donatı ton fiyatı 2012 yılında 1300 TL iken 2018 yılında bu fiyat 2850 TL gibi bir değere ulaşmıştır. Bu durum işverenleri ve dolaylı olarak işçileri de etkilemektedir.

Yine inşaat sektöründe alınan malzemeler baz alınacak olursa ithalat malzemelerin para birimi genel olarak dolardır. Dolarda meydana gelen artış bu malzemelerin ihraç edilmesini zorlaştıracığından bu malzemeleri gerek işleyen gerekse montajını üstlenen yüklenici veya işçilerin ekonomik olarak zarar görmesine neden olmaktadır.

Ülkedeki siyasi politikalar yukarıda yazıldığı gibi yüklenici ve işverenleri direkt olarak etkilemektedir. Bundan dolayı herhangi bir kriz sırasında yüklenici ve işveren zarar göreceğinden dolaylı olarak işçilerde de bu durumdan zarar görürler. Herhangi bir kriz sonrası küçülmeye giden şirketler işçi maaşlarından kısmak, işçi çıkarmak ve çalışma saatlerini arttırmaya yönelip işçileri olumsuz olarak etkileyebilirler. Sonuç olarak siyasi politikalar doğrudan olmasa bile işçileri de etkilemektedir.

Bazen de yerel yönetimlerin siyasi politikaları çalışılan sektörü etkilemektedir. Özellikle sanayinin gelişmesi için üretilen ürünlerin pazarlara daha rahat ve hızlı ulaşması için alternatif ulaşımlara önem verilmelidir.

Çizelge 4.13. Çalıştığınız sektör veya işinizin mevsimsel durumlardan etkilenir mi

Çalışılan Sektör	Mevsimlerin İşe veya Sektöre Etkisi						Toplam	
	Kış Aylarında Çalışmamız Etkileniyor		Kuraklık Çalışmamızı Etkiliyor		4 Mevsim Aralıksız Çalışıyoruz			
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	22	84,62	1	3,85	3	11,53	26	52
Sanayi	7	29,17	0	0	17	70,83	24	48
Toplam	29	58	1	2	20	40	50	100

İnşaat sektöründe çalışanların %84,62'si sektörün mevsimsel durumlardan etkilendiğini belirtirken, %11,53'ü mevsimsel durumların sektörü etkilemediğini belirtmiştir. Sanayi sektöründe ise; işçilerden %29,17'si sektörün mevsimsel durumlardan etkilendiğini belirtirken, geriye kalan %70,83'ü ise mevsimsel durumların sektörü etkilemediğini belirtmiştir.

Türkiye'de inşaat sektöründeki en önemli özelliklerden birinin mevsimlik iş olduğunu söylemek mümkündür. İşyerindekilerin % 78,6'sı mevsimlik sigortalıdır. Mevsimlik sigortalıların yarısından fazlası (%57,4'ü) inşaat sektöründedir (Güngör, 2012).

Özellikle kış mevsimlerinde inşaat işlerinin durma noktasına geldiği ve bu yüzden de işverenlerin işçi çıkardıkları, bahar döneminde ise işlerin yeniden başladığı bilinmektedir. Bunun nedeni kışın yoğun yağışlar ve aşırı soğukların gerek iş makinelerinin çalışmalarını engellemesi, gerek malzemeyi deforme etmesi ve gerekse de işçilerin rahat çalışabilmesini engellemesidir. Çalışma koşullarının zor olmasının yanı sıra kış aylarında donma çözünme olaylarından kaynaklanan tehlikeli ortamın can ve mal kaybına neden olacağı da açıktır. Hatta bunlara örnek olarak özellikle yol inşaatlarında, kış aylarında yoğun yağış nedeniyle çalışmalar tamamen durmaktadır. Kış aylarında bina inşaatları ise genel olarak yavaşlama olsa da çalışmalarına devam etmektedir. Sadece çok soğuk ve çok yağış olması durumunda işler durmaktadır. Yaz aylarında ise çalışmalar son hızıyla devam etmekle birlikte

işçiler sadece sıcaktan şikâyet etmektedirler. Yaz ayları genel olarak inşaat sektöründe inşaatın durmasına neden olmaz. Örneğin Kadirli iklim yapısı açısından kışı çok sert ve soğuk geçirmiyor olsa da kışın özellikle inşaat işçilerinin işten çıkarıldığı bilinmektedir.

Sanayi sektöründe ise kış ayları işçiler üzerinde inşaat sektörüne nazaran daha az etki gösterir. Bunun nedeni çalışmaların genel olarak kapalı alanda yapılması ve makinelerin kapalı ortama muhafaza edilmesi olarak söylenebilir. Yaz aylarında ise sanayi işçileri mevsimsel bir zarara uğramadığını belirtmişlerdir. Hazırlanan ankette de görüldüğü üzere sanayi işçileri için mevsimsel değişim pekte önemli olmayıp %70,83'ü dört mevsim aralıksız çalıştıklarını belirtmelerdir. Kuraklık meselesinde ise gerek inşaat sektörü gerekse de sanayi sektörü ülkemizde genel olarak kuraklık durumu olmadığı için pek şikâyet gözlemlenememiştir.

Çizelge 4.14. Çalıştığınız işten memnun musunuz

Çalışılan Sektör	İşten Memnuniyet Düzeyi						Toplam	
	Evet, Memnunum		Hayır, Memnun Değilim		Kararsızım			
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	12	46,15	2	7,70	12	46,15	26	52
Sanayi	17	70,83	2	8,34	5	20,83	24	48
Toplam	29	58	4	8	17	34	50	100

İnsanları memnun etmenin birçok zorluğu vardır. Özellikle iş yerindeki memnuniyet biraz daha zor ve farklılık gösterir. İşverenler işçilerinin memnuniyeti için bazı konulara dikkat etmek zorundadır bunlardan bazıları; ücret, çalışma saatleri, servis imkânı ve çalışma koşullarıdır.

Çalışanların çalışmak zorunda oldukları ve işsizlik oranlarının bir hayli fazla olduğu şu günlerde işini sevmek zorunda kaldıklarını da göz önünde tutacak olursak; anketimize katılan işçilerin %58'i gibi büyük bir kısmının işinden memnun

olduğunu, %34'ünün kararsız kaldığı ve son olarak da %8'inin işinden memnun olmadığı görülmektedir.

İnşaat sektöründe çalışma koşullarının ağır olmasından dolayı çoğu işçi yaptığı meslekten memnuniyet duyup duymadığı konusunda kararsız kalmıştır. Anket verirken yüz yüze yapılan görüşmelerde, memnuniyetsizliğin temel sebepleri olarak, çalışma saatlerinin fazla olması, maaşların düşük olması, maaşların geç veya eksik verilmesi, sigorta yapılmaması konuları dile getirilmiştir. Düzenli maaşı ve sigortası yatan, düzenli tatili olan ve çalışma şartları ve saatleri uygun olan işçiler, çalıştıkları işten memnun olduklarını ve herhangi bir şikâyetlerinin olmadıklarını söylemişlerdir.

Sanayi sektöründe ise çalışma işçilerin büyük bir kısmı çalıştıkları işten memnun olduklarını dile getirmişlerdir.

Sonuç olarak yaptıkları işten memnun işçilerin, düzenli bir işe sahip, maaş, tatil, sigorta, servis imkânı gibi koşulların olduğu işyerlerinde çalışan kesimi temsil etmekte olduğu yönünde intiba edinilmiştir.

4.6.2. İşveren Temsilcileri İle Yapılan Anket Çalışması Sonuçları

Çizelge 4.15. Hangi sektörde işveren temsilcisi olarak görev yapmaktasınız

Ankete Katılanlar	Çalışılan Sektör	
	f	%
İnşaat	8	53,33
Sanayi	7	46,67
Toplam	15	100

Çizelge 4.15'te görüldüğü gibi işveren temsilcileri ile yapılan ankete toplam 15 kişi katılmıştır. Bunlardan 8'i (% 53,33'ü) inşaat sektöründe, 7'si (46,67'si) ise sanayi sektöründe faaliyet göstermektedir.

Çizelge 4.16. Eğitim durumunuz nedir

Çalışılan Sektör	Eğitim Durumunuz						Toplam	
	Lise		Üniversite		Yüksek Lisans			
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	2	25	5	62,5	1	12,5	8	53,33
Sanayi	2	28,57	3	42,86	2	28,57	7	46,67
Toplam	4	26,67	8	53,33	3	20	15	100

İşveren temsilcileri ile yapılan anket çalışmasında inşaat ve sanayi sektöründe hizmet veren işveren temsilcilerinin eğitim durumları değerlendirildiğinde ankete katılan işveren temsilcilerinden %26,67'sinin lise mezunu, %53,33'ünün üniversite ve geriye kalan %20'sinin ise yüksek lisans mezunu olduğu anlaşılmaktadır.

Bu sonuç bize göstermektedir ki inşaat ve sanayi sektörleri işveren temsilcileri açısından değerlendirildiğinde eğitim oranı yüksek iki sektördür. Üniversite mezunu ve yüksek lisanslı inşaat işvereni temsilcileri sayısının %75, sanayi işveren temsilcileri sayısının ise %71,43 olduğu görülmektedir.

Oranı az da olsa lise mezunu işveren temsilcileri çok genç yaşta çalışma hayatına giriş yapmış kişilerdir. Halk tabiri ile tohumdan yetişme kimselerdir. İş hayatında eğitimin önemi kadar yapılan iş hakkında da bilgi ve tecrübe sahibi olmak bir o kadar önemlidir. İşte bu kimseler gerek tecrübeleri gerekse çalışkanlıkları sayesinde buldukları konuma gelmişlerdir.

Anket yaparken sohbet sırasında öğrendiğimiz bilgiye göre lise mezunu kişilerin babadan kalma işi ele aldıklarından liseden sonra iş başına geçmiş olmaları üniversiteye gitmemelerine sebep olmuştur.

Sonuç olarak işveren temsilcilerinin, daha çok üniversite mezunu kişilerden oluştuğu saptanmıştır.

Çizelge 4.17. Oturduğunuz evin mülkiyet durumu nedir

Çalışılan Sektör	Mülkiyet Durumunuz						Toplam	
	Ev Sahibi		Kıracı		Bedelsiz (Yakınıma Ait)			
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	7	87,5	1	12,5	0	0	8	53,33
Sanayi	5	71,44	1	14,28	1	14,28	7	47,67
Toplam	12	80	2	13,33	1	6,67	15	100

İnşaat sektöründeki işveren temsilcilerinden %87,5'inin oturduğu ev kendine ait iken, %12,5'i ise kirada oturmaktadır. Sanayi sektöründe ise; işveren temsilcilerinden %71,44'ünün oturduğu ev kendine ait iken, %14,28'inin ise kirada ve yakınına ait evde oturmaktadır.

Çizelge 4.18. Oturduğunuz konutun türü nedir

Çalışılan Sektör	Oturduğunuz Konut Türü				Toplam	
	Müstakil Konut		Apartman Dairesi			
	f	%	f	%	f	%
İnşaat	3	37,5	5	62,5	8	53,33
Sanayi	1	14,29	6	85,71	7	47,67
Toplam	4	26,67	11	73,33	15	100

İnşaat sektöründeki işveren temsilcilerinin %37,5'i müstakil konutta, %62,5'i ise apartman dairesinde oturmaktadır. Sanayi sektöründe ise; işveren temsilcilerinin %14,29'u müstakil konutta, %85,71'i apartman dairesinde oturmaktadır.

Toplamda işveren temsilcilerinin %26,67'sinin müstakil evlerde otururken, %73,33'ünün apartman dairesinde oturduğu görülmektedir.

Çizelge 4.19. İşçiler dışındaki çalışanlarınıza ödediğiniz en yüksek aylık ücret ne kadardır

Çalışılan Sektör	İşçiler Dışındaki Çalışanlarınıza Ödediğiniz En Yüksek Aylık Ücret						Toplam	
	2000-3000TL		3001-4000TL		5000TL Ve Üzere			
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	3	37,5	2	25	3	37,5	8	53,33
Sanayi	2	28,57	4	57,14	1	14,29	7	47,67
Toplam	5	33,33	6	40	4	26,67	15	100

Çizelge 4.19’da görüldüğü üzere inşaat sektöründe işçiler dışındaki çalışanların %37,5’ inin 2000-3000 TL arasında, %25’inin 3001-4000 TL arasında ve geriye kalan %37,5’ inin ise aylık 5000 TL ve üzerinde ücret aldığı anlaşılmaktadır. Sanayi sektöründe benzer pozisyondakilerin ise; %28,57’sinin 2000-3000 TL aralığında, %57,14’ünün 3001-4000 TL arasında ve geriye kalan %14,29’unun aylık gelirinin ise 5000 TL ve üzerinde ücret aldığı anlaşılmaktadır.

İnşaat sektörü çok geniş bir alana yayıldığı için otomatik olarak aylık gelirlerin farklılık göstermesi oldukça doğal bir durumdur. Konut, yol, baraj, tadilat, bakım vb. işlerin alanları farklı olduğu gibi doğal olarak gelirleri de buna göre farklılık gösterir. Örneğin, bir yapı inşaatında büyük bir gelir elde edilirken, geçici nitelikteki tadilat veya bakım onarım işlerinde daha düşük düzeyde gelir de elde edilebilir.

Sanayi sektörü de inşaat sektörü gibi çeşitli alanlara yayıldığı için aylık gelir dağılımı görüldüğü üzere farklılık göstermiştir. Çalışılan şirkete bağlı olarak şirketin kurumsal yapısı buldukları bölümlerin şartları, aldıkları sorumluluklar ve en önemlisi mesleki deneyimleri oranında maaş farklılıkları bulunmaktadır.

Buradan çıkarılacak sonuç ise her iki sektörde de maaş farklılıkları yapılan iş ve alınan sorumluluk oranında değişiklik göstermektedir.

Çizelge 4.20. Personel alımlarında hangi yöntemleri kullanıyorsunuz

Çalışılan Sektör	Personel Alımlarında Kullanılan Yöntemler						Toplam	
	Mülakat		Referans		Eğitim Düzeyi			
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	5	62,5	3	37,5	0	0	8	53,33
Sanayi	4	57,14	1	14,29	2	28,57	7	47,67
Toplam	9	60	4	26,67	2	13,33	15	100

Çizelge 4.20’de görüldüğü üzere inşaat sektöründeki işveren temsilcilerinin %62,5’inin personel alımında mülakat yöntemini kullanırken %37,5’inin referans yöntemi ile personel alımını gerçekleştirmektedir. Sanayi sektöründe ise işveren temsilcilerinin %57,14’ünün personel alımında mülakat yöntemini, %14,29’unun referans yöntemi ve geriye kalan %28,57’sinin ise eğitim düzeyini gözeterek personel alımını gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

İnşaat sektöründe ankette de görüldüğü gibi personel alımlarında genel olarak mülakat yollarına başvurulur. Bunun nedeni alınan personelin bilgi ve birikimini ölçmek ve az çok işe alınacak personel hakkında genel bilgi edinmek içindir.

Personel alımlarında inşaat sektöründe referans yöntemi de azımsanmayacak derecede çok kullanılmaktadır. Bunun nedeni ise şirketlerin güvendiği diğer şirketler, kişiler vb. tarafından öneri yoluyla alınacak personelin şirkete katkı sağlayacak bir personel olduğunu belirtmesiyle gerçekleşebilir.

Sanayi sektöründe de personel alımında kullanılacak yöntemlerde inşaat sektörüyle benzerlik göstermekle birlikte, personelin eğitim durumunun da dikkate alındığı anlaşılmaktadır.

Sanayi sektörünün eğitilmiş kişilere önem vermesi daha nitelikli işçiye ihtiyacı olduğundan ve eğitilmiş işçinin kalifiye eleman haline gelmesi eğitimsizlere göre daha kolay olmaktadır.

Çizelge 4.21. Personel alımında eğitime mi, deneyime mi öncelik veriyorsunuz

Çalışılan Sektör	Personel Alımında Dikkate Alınan Öncelikler				Toplam	
	Eğitim Durumu		Tecrübeli Olması			
	f	%	f	%	f	%
İnşaat	0	0	8	100	8	53,33
Sanayi	2	28,57	5	71,43	7	47,67
Toplam	1	6,67	14	93,33	15	100

İnşaat sektöründeki işveren temsilcilerinin tamamı iş yerine personel alımında tecrübeye dikkat ettiğini belirtmişlerdir. Sanayi sektöründeki işveren temsilcileri ile yapılan değerlendirmeye bakıldığında ise; işveren temsilcileri %93,33'ünün tecrübeye bakarken, %6,67'sinin eğitimin önemli olduğu görülmektedir.

İnşaat sektöründe personel alımında şirketler, genel olarak işe alınacak personelin eğitilmiş değil de tecrübeli olmasına daha çok özen gösterir. Çünkü eğitilmiş olup tecrübesiz olması şirkete zaman kaybettirme durumu olabileceği gibi maddi açıdan da sıkıntılara yol açabilir. Mühendis, mimar, tekniker, teknisyen gibi teknik personelse, okulda verilen teorik bilgi, sahada pratik bilgiyle pekişmemesi halinde kişinin verimine yeterince katkı sağlamamakta, bu da işverenin istediği bir durum olmamaktadır.

Deneyimli personel istemesinde bir diğer durum işçi sağlığı ve iş kazaları konusunda daha dikkatli olacakları , buldukları kısımda şantiyede en ufak bir sıkıntı olduğunda verecekleri reaksiyonları önceden tecrübe etmiş olmaları şantiyede ve sektörde hep istenen şey olmuştur.

Sanayi sektöründe de aynı durum geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

İlgili literatürde, belirli bir seviyede bilgiye ulaşmış deneyimli işçileri kendi çalışma grubunda kendilerine yetki ve sorumluluklar yükleyerek eğitmenin verimlilik ve kaliteli üretime katkısının fazla olduğu yönünde tespitler vardır.

Çizelge 4.22. Çalışan temininde meslek lisesi mezunlarına öncelik tanıyor musunuz

Çalışılan Sektör	Çalışan Temininde Meslek Okullulara Öncelik Tanıyor Musunuz.				Toplam	
	Evet		Hayır			
	f	%	f	%	f	%
İnşaat	7	87,5	1	12,5	8	53,33
Sanayi	7	100	0	0	7	47,67
Toplam	14	93,33	1	6,67	15	100

“İş Yerinizde Çalışan Temininde Meslek Okulundan Çıkışlılara Öncelik Tanıyor Musunuz.” sorusuna inşaat sektöründeki işveren temsilcilerinin %87,5’i çalışan temininde meslek okulu çıkışlılara öncelik verdiklerini ifade ederken, sanayi sektöründeki işveren temsilcilerinin tamamı meslek okulu çıkışlılara öncelik tanıdıklarını belirtmişlerdi. Bunun sebebi ise meslek okulu çıkışlıların uygulamaya daha çabuk adapte olabilecek eğitim altyapısına sahip olmalarıdır. Aynı soruya sanayi sektöründeki işveren temsilcilerinin tercihlerinin de aynı olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge: 4.23. İşletmenin devamlılığı konusunda en çok karşılaşılan engeller nelerdir

Çalışılan Sektör	İşletmenin Devamlılığı Konusunda En Çok Karşılaşılan Engeller										Toplam	
	Rekabet		Hammadde Fiyatları		İş gücü Yetersizliği		Ekonomik Ve Mali Yetersizlikler		Pazara Uzaklık			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	3	37,5	2	25	2	25	1	12,5	0	0	8	53,33
Sanayi	1	14,29	3	42,85	1	14,29	0	0	2	28,57	7	47,67
Toplam	4	26,67	5	33,33	3	20	1	6,67	2	13,33	15	100

İşveren temsilcilerinin işletmelerinin devamlılığı konusunda en çok karşılaştıkları engeli sordüğümüzda, inşaat sektöründeki işveren temsilcilerinin %37,5’inin rekabet, %25’inin hammadde fiyatları ve işgücü yetersizliği, %12,5’i ise ekonomik

ve mali yetersizlikler olduğunu belirtmiştir. Ancak pazara uzaklık inşaat sektöründe engel olarak görülmemiştir. Sanayi sektöründeki işveren temsilcilerinin ise %14,29'u rekabet ve işgücü yetersizliği, %42,85'i hammadde fiyatları, %28,57'si ise pazara uzaklık olduğunu ifade etmiştir. Ancak ekonomik ve mali yetersizlik sanayi sektöründe karşılaştıkları engel olarak görülmemiştir.

Genel olarak baktığımızda ise ankete katılan inşaat ve sanayi işveren temsilcilerinin %33,33'ünün hammadde fiyatlarından rahatsız olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise ithal ürünlerin çoğunlukta olması ve döviz cinsinden hammadde alımlarının maliyeti yükseltmesidir.

Çizelge 4.24. Nitelikli iş gücü temininde güçlük çekiyor musunuz

Çalışılan Sektör	Nitelikli İş Gücü Temininde Güçlük Çekiyor Musunuz.				Toplam	
	Evet, Nitelikli Personel Bulmakta Zorlanıyoruz		Hayır, İstedığımız Gibi Personel Her Zaman Bulabiliyoruz			
	f	%	f	%	f	%
İnşaat	6	75	2	25	8	53,33
Sanayi	6	85,71	1	14,29	7	47,67
Toplam	12	80	3	20	15	100

İnşaat sektöründeki işveren temsilcilerinin %75'i nitelikli iş gücü temininde zorluk yaşarken, %25'i bu teminde güçlük yaşamadığını belirtmiştir. Sanayi sektöründeki işveren temsilcileri ile yapılan değerlendirmeye bakıldığında ise; %85,71'i nitelikli iş gücü temininde zorluk yaşarken, %14,29'u bu teminde güçlük yaşamadığını belirtmiştir.

İnşaat sektöründe ülkemizde nitelikli personel bulunması oldukça zor bir durumdur. Bunun sebebi, çoğu nitelikli personelin yurtdışına gitmesi ve düşük maaşlar karşılığında çalışmaması kaynaklanır. Ayrıca ülkemizde nitelikli personele verilen değer ve saygı tam anlamıyla sağlanamadığından nitelikli personel bulunması

zorlaşmaktadır. Bu durumun ortadan kaldırılabilmesi için öncelikle nitelikli personele hak ettiği değeri ve çalışmasının karşılığı sonucunda hak ettiği ücreti vermekle gerçekleşebilir.

Sanayi sektörü de inşaat sektörüyle paralel bir durum göstermektedir. Bu her iki sektörde de zaman zaman tanidik tavsiyeleri yani referans doğrultusunda da personel alımı gerçekleşmektedir.

Çizelge 4.25. İş yerinizde iş güvenliğinin sağlanma düzeyi yeterli midir

Çalışılan Sektör	İş Güvenliğinin Sağlanma Düzeyi				Toplam	
	Evet		Hayır			
	f	%	f	%	f	%
İnşaat	5	62,5	3	37,5	8	53,33
Sanayi	6	85,71	1	14,29	7	47,67
Toplam	11	73,33	4	26,67	15	100

İnsan hayatı en değerli ve kutsal sayılan değerlerdendir. İş sağlığı ve güvenliği de esasen bu değeri korumak için oluşturulmuş kuralların bütünüdür. İş sağlığı ve güvenliği faaliyetleri en basit tanımıyla; Çalışanların iş yerlerinde işin yürütümü nedeniyle oluşabilecek çeşitli tehlikelerden korunması, iş yerinin içinde ve dışındaki çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve refahın artırılması amacıyla yapılan sistemli çalışmalardır.

İşveren temsilcileri veya çalışanlar tarafından iş sağlığı ve güvenliği kurallarına uygun hareket edilmemesi sonucunda istenmeyen birçok sorun ile karşılaşılabilir. Nitekim işveren temsilcilerinin yasa ve mevzuattan kaynaklanan bu yükümlülüklerini yerine getirmemeleri sebebiyle idari para cezaları ve hatta işin durdurulmasına varacak bir takım yaptırımlara maruz kalmaları söz konusu olabileceği gibi, çalışanların da bu kurallara uygun davranmaması neticesinde iş kazasına maruz kalmaları veya meslek hastalıklarına yakalanma riskleri mevcuttur.

İnşaat sektöründeki işveren temsilcilerinin %62,5'i iş yerlerinde iş sağlığı ve güvenliği açısından yeterli önlemlerin alındığını düşünürken, sanayi sektöründeki işveren temsilcilerinden ise %85,71'i yeterli önlemlerin alındığını düşünmektedir.

İnşaat sektörü can kaybının en fazla olduğu sektörlerden biridir. Bu kadar can kaybının olduğu sektörde iş sağlığı ve güvenlik önlemlerinin tam anlamıyla sağlanmamış olması da oldukça üzücüdür. İnşaat sektöründe meydana gelen can kaybının sanayi sektörüne kıyasla, daha fazla olmasına rağmen sanayi sektöründe inşaat sektörüne göre daha fazla iş sağlığı ve güvenlik önlemi alındığı görülmektedir.

Çizelge 4.26. İşinizi kısıtlayan etmenler nelerdir

Çalışılan Sektör	İşinizi Kısıtlayan Etmenler										Toplam	
	Talep Yetersizliği		Hava Şartları		İşgücü Eksikliği		Malzeme Ve Ekipman Eksikliği		Finansman Sorunları			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	2	25	0	0	4	50	1	12,5	1	12,5	8	53,33
Sanayi	3	42,85	1	14,29	3	42,85	0	0	0	0	7	47,67
Toplam	5	30	1	6,67	7	46,67	1	6,67	1	6,67	15	100

İnşaat sektöründeki işveren temsilcileri işlerini kısıtlayan etmenleri değerlendirildiğinde en büyük kesitin %50' ile işgücü eksikliği olduğu görülmektedir. Sanayi sektöründe ise işveren temsilcilerine göre işlerini kısıtlayan en önemli etkenler talep yetersizliği ve iş gücü eksikliğidir.

Talep yetersizliği yine her iki sektöründe satışlarını etkileyeceği için uzun vadede sektörde yavaşlama ve duraklamaya neden olacaktır.

Sonuç olarak inşaat ve sanayi alanında en temel sorun iş gücü yetersizliğidir.

İşveren temsilcilerinin bu alana yoğunlaşarak bu durumu ortadan kaldırmaları önem arz etmektedir.

Çizelge 4.27. Şirketinizde ne olursa yeni yatırım yapmaya karar verirsiniz

Çalışılan sektör	Ne Olursa Yeni Yatırım Yapardınız.						Toplam	
	Teşvik (DOĞAKA-KOSGEB)		Vergisel Avantaj - Sübvansiyon		Personel Desteği- (İşkur)			
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	5	62,5	2	25	1	12,5	8	53,33
Sanayi	6	85,71	1	14,29	0	0	7	47,67
Toplam	11	73,33	3	20	1	6,67	15	100

İnşaat sektöründeki işveren temsilcilerini %62,5'i devlet tarafından bir teşvik sağlanması durumunda, %25'i vergisel avantajlar olması durumunda ve geriye kalan %12,5'i ise devlet tarafından personel desteği sağlanması durumunda yeni yatırımlar yapmayı planlayabileceğini belirtmiştir.

Sanayi sektöründeki işveren temsilcilerinin ise %85,71'i devlet tarafından bir teşvik sağlanması durumunda, %14,29'u vergisel avantajlar olması durumunda yeni yatırımlar yapmayı planlayabileceğini belirtmiştir.

İnşaat sektöründe yatırımın önüne geçen en büyük engel vergiler ve teşvik sorunudur. Ankette de görüldüğü gibi işveren temsilcilerinin yatırım konusunda en çok teşvik alanında bir atılım beklemektedirler. Teşvik sıkıntısı olmayan işveren temsilcilerinin de vergi konusunda sitem ettikleri gerek ankette gerekse de günümüz toplumunda sıklıkla rastlanılan bir durumdur. Personel desteği konusunda istihdam bekleyen birçok insan olduğu için işverenler bu konuda önem arz edecek bir sorun yaşamamaktadırlar. Bu durum sanayi sektöründe de aynıdır.

Sektörler buldukları dönem içerisinde devlete olan ihtiyaçları değişiklik göstermektedir. Yatırım yapacaksa teşvik ve vergi indirimi , mevsimsel ve dönemsel olarak işçiye ihtiyacı olduğu zamanda da personel desteği ihtiyacı içerisine girmektedirler.

Çizelge 4.28. Çalıştığınız sektör veya işiniz mevsimsel durumlardan etkileniyor mu

Çalışılan Sektör	Çalıştığınız Sektör veya İşiniz Mevsimsel Durumlardan Etkilenme Düzeyi						Toplam	
	Kış Aylarında Çalışmamız Etkileniyor		Kuraklık Çalışmamızı Etkiliyor		4 Mevsim Aralıksız Çalışıyoruz			
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	6	75	0	0	2	25	8	53,33
Sanayi	1	14,29	0	0	6	85,71	7	47,67
Toplam	7	46,67	0	0	8	53,33	15	100

İnşaat sektöründeki işveren temsilcilerinin %75'i kış aylarında çalışmalarının etkilendiğini belirtirken, %25'i 4 mevsim aralıksız çalıştıklarını belirtmiştir. Sanayi sektöründeki işveren temsilcilerinin %14,29'u kış aylarında çalışmalarının etkilendiğinden belirtirken, %85,71'i ise 4 mevsim aralıksız çalıştıklarını belirtmiştir. Her iki sektörün işveren temsilcisi de kuraklığın çalışmalarını etkilemediğini belirtmiştir.

Çizelge 4.29. İşletmenizin teknolojik gelişmeleri takip ettiğini düşünüyor musunuz

Çalışılan Sektör	Teknolojik Gelişmelerin Takip Edilebilirliği						Toplam	
	En Son Çıkan Teknoloji Hemen Kullanılmaya Başlanıyor		Hala Eski Teknoloji Ve Donanımlar Kullanılıyor		Sadece Bazı Durumlarda Yeni Teknolojiden Faydalanılıyor			
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	1	12,5	1	12,5	6	75	8	53,33
Sanayi	2	28,58	0	0	5	71,42	7	46,67
Toplam	3	20	1	6,67	11	73,33	15	100

İnşaat sektöründeki işveren temsilcilerinin %75'i yeni teknolojik gelişmeleri sadece bazı durumlarda kullandığını belirtmiştir. Sanayi sektöründeki işveren temsilcilerinin %71,42'si yeni teknolojik gelişmeleri sadece bazı durumlarda kullandığını belirtmiştir.

İnşaat ve sanayi sektörlerinde teknolojik cihazların ve donanımların fiyatlarının yüksek olması işveren temsilcileri en son çıkan teknolojiye ayak uydurmasından kaçınılmaktadır. Bu durumdan dolayı aciliyet arz eden bir durum olmadığı sürece işveren temsilcileri eski teknolojik cihazlarını kullanıyor veya aciliyet durumunda kiralama yoluna başvuruyor. İşveren temsilcilerinin büyük bir kısmı ise zaruri durumlarda yeni teknolojiye ayak uyduruyor.

Özellikle inşaat sektöründe yeni çıkan teknolojik cihaz ve donanımlar iş sürelerini oldukça azaltmakla birlikte yakın vadede maliyetini çıkarmasına rağmen işveren temsilcileri son teknolojiye ayak uydurmuyor. Bunun sebebi gerekli finansal durumun sağlanamaması ve işçilerin son çıkan teknolojik cihazları kullanacak bilgi ve donanıma sahip olmamalarıdır. İşçilerin bu cihazları kullanabilmeleri için özel bir eğitim almaları gerekmektedir. Gerek maddi yönden gerekse zaman yönünden bu eğitim işveren temsilcilerinin aleyhine olan bir durumdur.

Ülkemizde sosyo-ekonomik değişimler, şehirleşme ve kentlere göçü hızlandıran konut üretimi açısından inşaat sektörü için önemli bir boyut kazandırmıştır. Bununla birlikte, bu ihtiyaç plansız bir üretim geçişini kontrolsüz bir şekilde geçmek için bir fırsat olmadan ortaya çıkmış olması, karlılığı konut üretiminin tek amacı haline getirmiştir ve şehirlerdeki plansız ve kalitesiz konut üretimleri yaygınlaşmıştır. Bu olumsuz görünümüne rağmen, konut üretiminin ülkemiz ekonomisine, istihdamına ve yatırımına büyük katkı sağladığı da doğrudur. Bu dönemde ticari ve sosyal binalar şeklinde çok katlı binaların inşası da artmıştır. Bu gelişmeler, yeni inşaat teknolojilerinin kullanımını teşvik etti, genişleyen iş hacmi sektöründe mekanizasyona geçişi hızlandırdı ve özellikle kamu makine parkında geniş çaplı genişlemeye neden oldu. Yapı malzemeleri, makine ve yatırımlar genişledi. Dünyadaki en ileri teknolojilerle çalışan ve yurt dışında artan bir iş hacmine sahip olan Türk inşaat sektörü, Türkiye'de yüksek kalitede üretim teknolojisi kullanan yapı

malzemesi endüstrisinin yeniden canlandırılmasına büyük katkıda bulunmuştur (Ayalp, 2013).

Çizelge 4.30. İşletmenizin geleceği ile ilgili düşünceniz nedir

Çalışılan Sektör	İşletmenin Geleceği İle İlgili Düşünceniz				Toplam	
	Geleceği Olan Sektör		Kısa Süre Sonra Faaliyeti Durabilir			
	f	%	f	%	f	%
İnşaat	6	75	2	25	8	53,33
Sanayi	6	85,71	1	14,28	7	46,67
Toplam	12	80	3	20	15	100

İnşaat sektöründeki işveren temsilcilerinin %75'i inşaat sektörünün geleceğinin olduğunu düşünürken; %25'i kısa süre sonra sektörün faaliyetlerinin durabileceğini belirtmiştir.

Sanayi sektöründeki işveren temsilcilerinin %85,71'i inşaat sektörünün geleceğinin olduğunu düşünürken; %14,28'i ise kısa süre sonra sektörün faaliyetlerinin durabileceğini belirtmiştir.

İnşaat sektörü gerek ülkemizde gerekse de tüm dünyada son derece rağbet gören bir sektördür. Çünkü insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için en temel etmenlerden biri barınmadır. Gelişen teknolojiyle birlikte iş kolaylığı geçmiş zamanlara göre son derece artmakta olup inşaat sektörünü rahatlatıcı hale getirmiştir. Teknolojinin gelişmesi inşaat sektörünü canlandırdığı gibi sanayi sektörünü de paralel olarak kalkındırmaya başlamıştır. Ankette de görüldüğü gibi işverenler inşaat ve sanayi sektörüne genel olarak olumlu bir bakış açısıyla bakmakta olup bu sektörlerin ileride daha iyi yerlere gelebileceğinin ön görüşünde bulunmuşlardır.

İnşaat ve sanayi sektöründe yerini tam olarak bulamamış olan işveren temsilcilerinin ise sektörlerden ümidinin kalmadığı da ankette ortaya çıkmıştır. Gelişen teknolojiye

ayak uyduramayan ve değişen ülke ekonomisinin inşaat ve sanayi sektörüne büyük bir darbe vuracağını düşünen işveren temsilcileri sektörlerden umudunu kesmiştir ve ilerde faaliyeti sona ereceği kanısına varmışlardır.

Çizelge 4.31. Faaliyette bulunduğunuz bu sektör ve iş kolundan memnun musunuz

Çalışılan Sektör	Faaliyette Bulunulan Bu Sektör Ve iş Kolundan Memnuniyet Düzeyi						Toplam	
	Evet Memnunum		Hayır, Memnun Değilim		Kararsızım			
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnşaat	6	75	1	12,5	1	12,5	8	53,33
Sanayi	7	100	0	0	0	0	7	46,67
Toplam	13	86,67	1	6,67	1	6,67	15	100

İnşaat sektöründeki işveren temsilcilerinin %75'i yapmakta olduğu işten memnun iken, %12,5'i kararsızlığını belirtmiştir; sanayi sektöründeki işveren temsilcilerinin ise tamamının işinden memnun olduğu görülmektedir.

Bu iki sektörün çalışma koşulları düşünüldüğünde inşaat sektörünün daha hareketli ve değişken yapılı olduğu bilinmektedir. İnşaatın dinamik olması sürekli bir koşuşturmacayı gerektirir, bu durumda işveren temsilcilerinin daha çok yorulmasına sebebiyet verdiği anket sırasında yapılan görüşmelere yansımıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışması Türkiye’de inşaat ve sanayi sektöründe hizmet veren işçi ve işveren temsilcilerinin memnuniyet, beklenti ve ihtiyaç analizini yapmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaçla öncelikli olarak inşaat ve sanayi sektörlerinin tanımı yapılmış ve iki sektörün de tarihi gelişimi hakkında kısa bir bilgilendirme yapılmıştır. İlk iki bölümde genel yapıları ve durumları özetlenen bu sektörlerle ilgili literatür çalışmasının ardından son bölümde her iki sektörde hizmet veren işçi ve işveren temsilcisi gruplarına ayrı ayrı uygulanmış olan anketlerin sonuçları tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

5.1. Sonuçlar

Araştırmanın sonuçları ile ilgili tespitler ‘Çalışanlar’ ve ‘İşveren Temsilcileri’ başlıkları altında aşağıda özetlenmiştir.

Çalışanlar İle İlgili Tespitler

- Her iki sektörde de çalışanların çoğunluğunun 18- 39 yaş aralığında olduğu anlaşılmaktadır.
- Sanayi sektöründe çalışanların ortalama eğitim düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.
- Aldığı ücret bakımından tatmin veya tatminsizlik düzeyinin her iki sektör çalışanından birbirine yakın olduğu görülmektedir.
- İnşaat sektöründe çalışanların konut edinme oranlarının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.
- Hizmet içi eğitimin her iki sektörde de ağırlıklı olarak “iş sağlığı ve güvenliği (İSG)” konusuna yönelik olduğu, sanayi sektöründe teknolojik gelişmeler ile ilgili hizmet içi eğitimin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun, İSG konusunda işyerlerinde alınan önlemlere olumlu yansımaya rağmen halen de yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir.
- İşçi grubunda çalışanların aldıkları ücretin her iki sektörde asgari ücret düzeyinde olduğu, daha fazla alanların sayısının sanayi sektöründe olduğu

görülmektedir. Beyaz yakalı çalışanlarda ise, inşaat sektöründe çalışanların ağırlıklı olarak 2000 – 3000 TL, sanayi sektöründe çalışanların ağırlıklı olarak 3000 – 4000 TL, ancak 5000 TL ve üzeri ücret alanların inşaat sektöründe daha fazla olduğu görülmektedir.

- Teknolojik gelişmelerin izlenip işlerine yansıtma düzeyinin her iki sektörde de birbirine yakın olduğu, ancak inşaat sektöründe geleneksel üretim yöntemlerinin uygulanma yaygınlığının fazla olduğu anlaşılmaktadır.
- Politik kararların her iki sektörü de etkilediği ancak inşaat sektörüne etkilerinin çok daha fazla olduğu görülmektedir.
- Tahmin edildiği gibi mevsimsel etkenlerin inşaat sektörüne etkisinin fazla olduğu görülmektedir.
- Çalışanların iş memnuniyetinin sanayi sektöründe daha yüksek olduğu görülmektedir.

İşveren Temsilcileri İle İlgili Tespitler

- İşveren temsilcilerinin eğitim düzeylerinin büyük çoğunluğunun üniversite mezunu olduğu görülmektedir.
- Personel alımlarında işveren temsilcilerinden inşaat sektöründe olanların daha çok mülakat ve referansa önem verdikleri, sanayi sektöründekilerin ise mülakat ve eğitime önem verdikleri anlaşılmaktadır.
- Yine personel alımlarında inşaat sektöründe önceliğin tecrübeye bağlandığı, sanayi sektöründe ise eğitim ve tecrübeye birlikte bakılarak işe alımların gerçekleştiği görülmektedir.
- Çalışan temininde her iki sektöründe meslek okullarında çalışanları işe aldıkları görülmektedir.
- Nitelikli işgücü temininde her iki sektöründe büyük oranda güçlük çektiği anlaşılmaktadır.
- İşverenin iş yeri güvenliğini sağlama konusunda inşaat sektöründe çalışanların daha yetersiz olduğu görülmektedir.
- İşverene göre iş yerlerinin inşaat ve sanayi sektöründe işini kısıtlayan etmenlerin başında talep yetersizliği ve işgücü eksikliği olduğu görülmektedir.

- Her iki işveren temsilcisine göre de yeni yatırımlar yapmak için önceliğin teşvik olduğu görülmektedir.
- İşveren temsilcilerinden sanayi sektöründe çalışanların daha fazla yeni teknolojiden faydalandığı hatta eski teknolojiyi hiç kullanmadıkları anlaşılırken, inşaat sektöründe çalışanların eski teknolojiyi halen kullandıkları anlaşılmaktadır.
- Sanayi sektöründe çalışan işveren temsilcilerinin işyerlerinin geleceği konusunda daha olumlu oldukları, inşaat sektöründe çalışan işveren temsilcilerinin ise işlerinin geleceği konusunda daha karamsar oldukları anlaşılmaktadır.
- Sanayide çalışan işveren temsilcilerinin tamamının çalıştıkları işkolundan memnun oldukları görülürken, inşaat sektöründe çalışan işveren temsilcilerinin bazılarının memnun olduğu anlaşılmaktadır.

5.2. Öneriler

İnşaat ve sanayi sektörüne verilecek olan devlet destekli teşviklerin artırılması iki sektör içinde önemli olduğundan, daha da büyümesini ve daha fazla istihdam alanı yaratmasına olanak sağlayacağından büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle teşvikler artırılmalıdır.

İşçi alımlarında işverenlerin önceliklerinden olan tecrübe konusuna önem verilmeli ve meslek okulları mesleklere yönelik çalışmalarını arttırmalı ve tecrübeli öğrenciler yetiştirmelidir. Böylece hem işsizlik oranı azalacak hemde kalifiyeli elemanlar çalışmış olacaktır.

Özellikle sanayi sektörü için önemli olan talep yetersizliği konusunda devlet desteği artırılmalı ve gerekirse sanayinin gelişmesi için talebi devlet kendi eliyle oluşturmalıdır. Sanayinin önünü açmak amacıyla üretilen ürünlerin satışı konusunda destek sağlamalıdır.

İnşaat sektöründe niteliksiz işgücünün çoğunlukta olması nedeniyle işçi ölümleri daha fazla olmaktadır. Bunun önüne geçmek için iş güvenliği konusunda daha fazla eğitimler verilmeli, denetimler arttırılmalı ve yaptırımları uygulanmalıdır.

Ülkemizin daha büyük bir ekonomiye sahip olması için politik kararların inşaat sektöründen çok sanayi sektörüne yönelik olması gerekmektedir. Çünkü büyümemiz için üretmek ve ihracat yapmamız gerekir bunu ancak ve ancak sanayileşerek gerçekleştirebiliriz. Sanayi reformu yeniden düzenlenmeli ve teşviklerin arttırıldığı bir sanayi politikası uygulanmalıdır.

Devlet destekli inşaat sektörleri, sanayileşmenin önüne geçmemelidir. Öncelik sanayileşme olmalıdır.

Sonuç olarak bu çalışmada, Türkiye’de inşaat ve sanayi sektörlerinin gelişimi süreci özetlenmiş ve bu iki sektör çalışan ve işverenlerinin kendi sektörleri hakkındaki değerlendirmeleri konusunda bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Çalışma, dar kapsamlı ve yerel düzeyde gerçekleştirilen anket bulgularına dayanmış olmakla birlikte bu sektörlerdeki mevcut durum, benzerlik ve farklılıklar konusunda bazı ipuçları verebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Akal, Z., Eke, N., Aksoy, S., Türk inşaat ve konut sektörünün güncel sorunları, MPM yayın, Ankara, No. 292, 9, 1983.

Akgüç, Ö., Eren O., İnşaat sektörünün Türk ekonomisindeki yeri ve önemi, İnşaat sektörünün sorunları ve çözüm yolları semineri, İstanbul, 1982.

Arısoy, İ., Türkiye’de sanayi sektörü – İktisadi büyüme ilişkisinin Kaldor Hipotezi çerçevesinde test edilmesi, Ankara: Türkiye Ekonomi Kurumu Dergisi, 7, 16-22, 2008.

Aktan, C.C., İstiklal Y. V., Rekabetin korunması ve desteklenmesi: Rekabet politikası, Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Hukuku Dergisi, 2004.

Atik, H., Beşeri sermaye, dış ticaret ve ekonomik büyüme, Bursa, Ekin Kitabevi, 2006.

Ayalp, G., Türk inşaat sektöründe grup davranışı ve grup yönetimi, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana, 263, 2013.

Aygan E., Türkiye’de yapay istihdam ve istihdam politikaları, İstanbul; İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2012.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Mimarlık Dergisi, 1987.

Berker, M., İktisadi Büyüme ve Kalkınma, Trabzon; Derya Kitabevi, 2006.

Ceylan, A., Örgütsel davranışın bireysel boyutu, GYTE, Yayın No:2, Gebze, 1988.

Ceylan, A.B., İşgücü piyasası ve istihdam politikasının temel prensipleri, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İstihdam ve Danışmanlık Hizmetleri Eğitim Programı, Mart, 1999.

Çakmak, Ö., Eğitimin ekonomiye ve kalkınmaya etkisi. Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı 11, 33-41, 2008.

Dang, A., Lox, B., Handbook of industrial and systems engineering. CRC Press, 1476, 2011.

Düzyol, M.C. Türkiye’de bina inşaatı sektörü ve 1990-2010 dönemi bölgesel ihtiyaç tahmini, (DPT Uzmanlık Tezleri), Aralık, Ankara, Yayın No: DPT: 2484, 1997.

Eronat, İ., Türkiye’de konut soru ve politikası, Ankara, AİTİA, 1997.

Gediz, B., Yalçınkaya, M.H., Türkiye’de istihdam-işsizlik ve çözüm önerileri: esneklik yaklaşımı, Manisa, Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, sayı 6, 2000.

Güngör, M., İstihdam verimlilik ilişkisi. İSO’da faaliyet gösteren 500 büyük firma üzerinde bir uygulama. Gaziantep, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 36, 2012.

İNTEs, İnşaat sektörü raporu sorunlar ve çözüm önerilerimiz, Ankara, 2009.

“İnşaat sektöründe Türkiye’nin dünyadaki konumu ve gelecek projeksiyonunun analizi” Erişim adresi:
<http://www.musiad.org.tr/Documents/Musiad/Assests/Pdf/Insaat-Sektor-Grubu-2014.pdf> 18, Erişim tarihi: 11.12.2017.

“İnşaat sektörü analizi düşük büyüme- orta demokrasi-yüksek risk” Erişim adresi:
https://www.tmb.org.tr/arastirma_yayinlar/2014_nisan_tmb_bulten.pdf, Erişim Tarihi:06.05.2017.

“İnşaat sektörü sorunlar ve çözüm önerileri” Erişim adresi:
<https://intes.org.tr/haber-arsivi/insaat-sektoru-sorunlar-ve-cozum-onerileri>, Erişim Tarihi: 21.01.2018.

“İnşaat sektörü raporu” Erişim adresi:

<https://intes.org.tr/wp-content/uploads/2018/05/SEKTÖR-RAPORU.pdf>, Erişim

Tarihi: 12.06.2018.

“İnşaat sektörü analizi ticari savaşları: Kılıçlar Çekiliyor” Erişim adresi:

http://www.tmb.org.tr/doc/file/YDMH_Nisan-2018.pdf, Erişim Tarihi: 11.04.2018.

Karluk, R., Türkiye ekonomisinde yapısal dönüşüm, Beta Yayınları, İstanbul, 2005.

Özdemir, E., Kılıç, S. Küresel ekonomik krizi ve inşaat sektörü: pazarlama açısından bir alan araştırması, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 15(1), 377-397, 2011

Seyidoğlu, H., İktisat biliminin temelleri, İstanbul, Güzem Can Yayınları, 21, 2006.

“Türkiye İMSAD yapı sektörü raporu 2017”, Erişim adresi :

https://www.imsad.org/Uploads/Files/Turkiye_IMSAD_Yapi_Sektoru_Raporu2017.pdf, Erişim Tarihi: 03.05.2018.

Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Türkiye’de İnşaat Sektörü Üzerine Bir Değerlendirme, Ankara, 2008.

“Türk yurtdışı müteahhitlik hizmetleri” Erişim adresi:

<http://www.tmb.org.tr/tr/yayinlar/arastirma-ve-yayinlar/turk-yurtdisi-muteahhitlik-hizmetleri/12>, Erişim tarihi: 18.07.2018

ÖZGEÇMİŞ

1. Adı Soyadı : Kemal Yiğit TOPAL
2. Doğum Tarihi : 04/06/1979
3. Ünvanı : İnşaat Mühendisi
4. Öğrenim Durumu : Lisans

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Bitirme Yılı
Lisans	İnşaat Mühendisliği	Sakarya Üniversitesi	2002
Yüksek Lisans	İnşaat Mühendisliği	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	2019

2005 yılında Kadirli Kaymakamlığı (KHGB) Köylere Hizmet Götürme Birliğinde Birlik Mühendisi olarak göreve başladım. Bu kuruluşta okullar (Kadirli Ergenekon İlkokulu, Prf. Dr. Halet Çambel İlkokulu), sağlık tesisi (Kad.5 Nolu Sağlık Ocağı), köprü ve menfezler ve altyapı projeleri, içmesuyu ve depoları işlerini tamamladım.

2006 yılında kendi proje ve taahhüt şirketimi kurdum. Aynı yıl Feza İnş.Ltd.Şti. bünyesinde Kadirli TOKİ 84 adet konut ve çevre düzenlemesi inşaatı işinde şantiye şefi olarak tamamladım.

2007 yılında İnelsan İnş.Ltd.Şti. firmasında Kadirli-Andırın Yolu (Km:21+340-41+183arası) Toprak İşleri, Sanat Yapıları ve Üst Yapı Yapım Onarım İşinde şantiye şefi olarak görev aldım.

2007 yılında sonunda Peta Müşavirlik A.Ş. bünyesinde kontrol mühendisi olarak Kadirli TOKİ 2. Etap 160 Konut ve Sosyal Donatı İş'i ile Kadirli 150 Yataklı Devlet Hastanesi işlerini yürüttüm.

Halen kendi firmamızda proje ve taahhüt işleri yapmaktayım. İrili ufaklı tamamladığımız işler bulunmaktadır. Kadirli Organize Sanayi Bölgesinde Enkasüt A.Ş., Sarıcabey Zeytinyağı Fabrikası, Kadirli Belediyesi Sineması, Kadirli Yoğunluk Köyü 8 derslikli i.Ö.O. ve Kadirli 24 Derslikli İmamhatip Ortaokulu, Osmaniye Zorkun Milli Parklara Ekosistem Binası tamamladığımız işlerimiz arasındadır. Düziçi 24 Derslikli İlkokul binası inşaatı işine devam etmekteyim.

EKLER

EK-1

İNŞAAT VE SANAYİ SEKTÖRLERİNDE İŞVEREN TEMSİLCİLERİ VE ÇALIŞANLARIN KARŞILAŞTIRMALI DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA AMACIYLA DÜZENLENMİŞ ANKET FORMU

Bu araştırma, inşaat ve sanayi sektörlerinde çalışan ve işveren temsilcilerinin, yaşadıkları ortak ve farklılık gösteren sorunları, iş memnuniyetleri, eğitimleri ve işle ilgili düşüncelerinin belirlenmesi konulu Yüksek Lisans Tezi kapsamında veri elde etmek amacıyla yapılmaktadır. Elde edilen veriler bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Bu nedenle içtenlikle cevap vereceğinizi umar, anketimize katıldığınız için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. M. Emin ÖCAL
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
İnşaat Mühendisliği Bölümü

İnş. Müh. Kemal Yiğit TOPAL
OKÜ Fen Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi
E-mail: yigittopal@gmail.com
Tel: (0328) 717 08 00

ÇALIŞANLARA YÖNELİK ANKET

1. Hangi sektörde çalışıyorsunuz?
 - Erkek
 - Kadın
2. Hangi yaş aralığındasınız?
 - 18- 25
 - 26-39
 - 40-50 ve üzeri

3. Eğitim durumunuz nedir?

- Okur – yazar değil
- Okur- yazar
- İlköğretim
- Lise
- Üniversite

4. Konut durumunuz nedir?

- Baraka
- Gecekondu
- Müstakil konut
- Apartman dairesi

5. Mülkiyet durumunuz nedir?

- Ev sahibi
- Kiracı
- Bedelsiz (yakınımın mülkiyeti)

6. Gelir düzeyiniz nedir?

- Asgari ücret
- 1404-1500TL
- 1501-2000TL
- 2001-3000TL
- 3000TL ve üzeri

7. Çalıştığınız sektörün maddi anlamda sizi tatmin ettiğini düşünüyor musunuz?

- Evet, aldığım maaş yeterli oluyor
- Kısmen, bazı aylarda yetersiz oluyor
- Hayır, aldığım maaş yeterli değil

8. Hizmet içi eğitim alıyorsunuz?

- Evet, eğitim veriliyor
- Hayır, eğitim verilmiyor

9. Hangi alanda hizmet içi eğitim alıyorsunuz?

- İş sağlığı ve güvenliği
- Bireysel gelişme
- Teknolojik gelişme

10. Çalıştığınız sektörde kendinizi iş sağlığı ve güvenliği açısından güvende hissediyor musunuz?

- Evet, gerekli önlem alınıyor
- Yeterince önlem alınmıyor
- Hayır, hiçbir önlem alınmıyor

11. Çalıştığınız işyerinin teknolojik gelişmeleri takip ettiğini düşünüyor musunuz?

- En son çıkan teknoloji hemen kullanılıyor
- Hala eski teknoloji ve donanımlar kullanılıyor
- Sadece bazı alanlarda yeni teknolojiden faydalanılıyor

12. Çalıştığınız sektörün siyasi politikalardan etkilendiğini düşünüyor musunuz?

- Evet, politik kararlar bizi etkiliyor
- Hayır, politik kararlar bizi etkilemiyor

13. Çalıştığınız sektör veya işinizin mevsimsel durumlardan etkilendiğini düşünüyor musunuz?

- Kış ayları çalışmamızı etkiliyor
- Kuraklık çalışmamızı etkiliyor
- 4 Mevsim aralıksız çalışıyoruz

14. Çalıştığınız işten memnun musunuz?

- Evet memnunum
- Hayır, memnun değilim
- Kararsızım

EK-2

İŞVEREN TEMSİLCİLERİNE YÖNELİK ANKET

1. Hangi sektörde işveren temsilcisi olarak görev yapmaktasınız?
 - İnşaat
 - Sanayi
2. Eğitim durumunuz nedir?
 - Lise mezunu
 - Üniversite mezunu
 - Yüksek lisans mezunu
3. Oturduğunuz evin mülkiyet durumu nedir?
 - Ev sahibi
 - Kiracı
 - Bedelsiz (Yakınımın Mülkiyeti)
4. Oturduğunuz konutun türü nedir?
 - Müstakil konut
 - Apartman dairesi
5. İşçiler dışındaki çalışanlarınıza ödediğiniz en yüksek aylık ücret ne kadardır?
 - 2000-3000 TL
 - 3001- 4000 TL
 - 4000-5000 TL
 - 5000 TL ve Üzeri
6. Personel alımlarında hangi yöntemleri kullanıyorsunuz?
 - Mülakat
 - Referans
 - Eğitim düzeyi
7. İş yerinize personel alımında eğitime mi, deneyime mi önem veriyorsunuz?
 - Eğitim durumu
 - Tecrübeli olması
8. Çalışan temininde meslek lisesi mezunlarına öncelik tanıyor musunuz?
 - Evet
 - Hayır

9. İşletmenizin devamlılığı konusunda en çok karşılaşılan engeller nelerdir?

- Rekabet
- Hammadde fiyatları
- İş gücü yetersizliği
- Ekonomik ve mali yetersizlikler
- Pazara uzaklık

10. Nitelikli iş gücü temininde güçlük çekiyor musunuz?

- Evet, nitelikli personel bulmakta zorlanıyoruz
- Hayır, istediğimiz gibi personel her zaman bulabiliyoruz

11. İş Yerinizde İş Güvenliğinin Sağlanma Düzeyi Yeterli Midir?

- Evet
- Hayır

12. İşinizi kısıtlayan etmenler nelerdir?

- Talep yetersizliği
- Hava şartları
- İşgücü eksikliği
- Malzeme ve ekipman eksikliği
- Finansman sorunları

13. Şirketinizde ne olursa yeni yatırım yapmaya karar verirsiniz?

- Teşvik (KOSGEB- DOĞAKA)
- Vergisel avantaj- Sübvansiyon
- Personel desteği (İŞKUR)

14. Çalıştığınız sektör veya işinizin mevsimsel durumlardan etkileniyor mu?

- Kış ayları çalışmamızı etkiliyor
- Kuraklık çalışmamızı etkiliyor
- 4 mevsim aralıksız çalışıyoruz

15. İşletmenin teknolojik gelişmeleri takip ettiğini düşünüyor musunuz?

- En son çıkan teknoloji hemen kullanılmaya başlanıyor
- Hala eski teknoloji ve donanımlar kullanılıyor
- Sadece bazı durumlarda yeni teknolojiden faydalanılıyor

16. İşletmenizin geleceği ile ilgili düşünceniz nedir?

- Geleceği olan sektör
- Kısa bir süre sonra faaliyeti durabilir

17. Faaliyette bulunduğunuz bu sekt6r ve iş kolundan memnun musunuz?

- Evet memnunum
- Hayır, memnun değilim

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İNŞAAT MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih:10/01/2019

Tez Başlığı / Konusu: TÜRKİYE'DE İNŞAAT VE SANAYİ SEKTÖRLERİNİN GELİŞİM SÜRECİ VE BU İKİ SEKTÖRDE ÇALIŞAN VE İŞVEREN PROFİLİNİN KIYASLANMASI

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Özet ve Abstract, c) Giriş, d) Ana bölümler ve e) Sonuç, f) Kaynakça kısımlarından oluşan toplam 77 sayfalık kısmına ilişkin, 10/01/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme tiplerinden biri uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 24 'tür.

Filtreleme Tip 1 (maksimum %30)

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç,
- 3- Alıntılar dahil,
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Filtreleme Tip 2 (maksimum %10)

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç,
- 3- Alıntılar hariç,
- 4- 5 Kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Kemal Yiğit TOPAL

Öğrenci No: 12İNŞ006

Anabilim Dalı: İnşaat Mühendisliği

Programı:

Statüsü: Y.Lisans Doktora

10.01.2019

DANISMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. M. Emin ÖCAL

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

RAPORU DÜZENLEYEN

Arş. Gör Yunus Ziya KAYA

(Unvan, Ad Soyad, İmza)